

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΟΝΙΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ (1843-53)

Ἡ πρώτη δυσκολία τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου, τῆς συνελθούσης τὸ πρῶτον τῇ 8 Νοεμβρίου, ὑπῆρξε τὸ ζήτημα τίνας ἔμελλεν αὕτη νὰ συμπεριλάβῃ. Καὶ ὁμοίων μὲν συνελεύσεων, συγκροτηθεισῶν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχον συμμετάσχει ἀντιπρόσωποι ἑλληνικῶν κοινοτήτων διατελουσῶν ἔτι ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν· ἀλλ' εἰς τὴν συντακτικὴν ταύτην συνέλευσιν μόνοι πληρεξούσιοι τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ γενόμενοι δεκτοὶ ὑπῆρξαν οἱ τῆς Κρήτης, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου, ἐψηφίσθη δὲ ἀπόφασις, δι' ἧς ἀπεκλείοντο πάσης δημοσίας θέσεως Ἑλληνες τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας μὴ μετασχόντες ἐνεργῶς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου. Οὕτως ἡ συνέλευσις ὑπετύπωσε διάκρισιν μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἑτεροχθόνων. Ὁμοίως δὲ τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, καίπερ ἀναγνωρίζον, ὅτι «ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος... ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας», ἐκήρυττε τὴν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου αὐτοκέφαλον καὶ διοικουμένην ὑπὸ Ἱερᾶς συνόδου ἀρχιερέων. Δύο δὲ ἄλλα ζητήματα ἐξήγειραν μεγάλας συζητήσεις, τὸ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου καὶ τὸ τῆς γερουσίας. Καὶ διὰ μὲν τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἄρθρου τοῦ συντάγματος ὤρισθη, ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ὄφειλε νάνῃκη εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, διὰ δὲ διαφόρων ἄλλων ἄρθρων κατεστάθη δεύτερον κοινοβουλευτικὸν σῶμα. Καὶ ὑπῆρχον μὲν οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι γερουσίαν καθ' ὅλου, ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄλλοι, κυρίως οἱ ὀπαδοὶ τῆς ῥωσικῆς λεγομένης φατρίας, οἵτινες ὑπερεμάχησαν τοῦ ἐπὶ δεκαετίαν διορισμοῦ τῶν γερουσιαστῶν ἀντὶ τῆς ἰσοβιότητος αὐτῶν. Οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἔτυχε πολιτεύματος στηριζομένου ἐπὶ δύο κοινοβουλευτικῶν σωμάτων καὶ διαρκέσαντος μέχρι τοῦ 1864. Καὶ ἡ μὲν βουλή συνίστατο ἐξ ὀγδοήκοντα τοῦλάχιστον μελῶν, ἀπάντων ἐχόντων ἡλικίαν τοῦλάχιστον

τριακοντα ἑτῶν καὶ ἐκλεγομένων ἐπὶ τριετίαν κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ διὰ ψηφοφορίας τῶν ἐνηλίκων· ἡ δὲ γερούσια ἐκ τοῦλάχιστον εἰκοσιεπτὰ μελῶν, ἐχόντων ἡλικίαν τοῦλάχιστον τεσσαράκοντα ἑτῶν, ἠδύνατο δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν νὰ συμπληρωθῆ ἄχρι τοῦ ἡμίσεος τῶν βουλευτῶν. Διωρίζοντο δὲ οἱ γερούσιασται ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ βίου ἐκ δεκατεσσάρων κατηγοριῶν κατὰ τὸ νῦν ἰσχύον ἐν Ἰταλίᾳ σύστημα. Οἱ τε βουλευταὶ καὶ οἱ γερούσιασται ἐλάμβανον ἀντιμισθίαν. Ὑπετίθετο δὲ, ὅτι ἡ γερούσια ἔμελλε νὰ ἐπιδρῶ ἀντιρρόπως ἐπὶ τὴν βουλήν καὶ ἀποθῆ συντηρητικὴ δύναμις ἐν τῇ πολι-

Ἐδμόνδος Λάϋνους.

τεία. Ἀλλὰ πράγματι ὑπῆρξε τὸ μέσον τῶν πρώτων ἐναντίον τοῦ Ὁθωνος ἐπιθέσεων καὶ παρέσχεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν διαρκῆ βάσιν πρὸς ἐκθεσιν τῶν βλέψεων αὐτῆς.

Τῇ 18 Μαρτίου 1844 ὁ Ὁθων ὤμοσε πίστιν εἰς τὸ σύνταγμα, καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Ἐδμόνδος Λάϋνους ἔγραψε μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἶχεν ἐπιτελεσθῆ ἡ μεγάλη ἐκείνη πολιτικὴ μεταβολή. Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Aberdeen ἀπήντησε: «τοιαύτη

αὐτοσυγκράτησις ἐν λαϊκῇ συνελεύσει, συγκληθείσῃ ὑπὸ περιστάσεις μεγάλου ἐρεθισμοῦ καὶ κρίσιμους, τιμᾶ μεγάλας τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.»

Μετὰ δὲ τὴν ψήφισιν τοῦ συντάγματος παρέστη ἡ ἀνάγκη τῆς συγκροτήσεως τοῦ πρώτου ὑπουργείου τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας. Δύο δὲ πολιτευόμενοι ὑπερεῖχον ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ τῶν λοιπῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀγγλικῆς φατρίας, καὶ ὁ Κωλέττης, ὁ ἡγέτης τῆς γαλλικῆς. Καὶ ἀμφότεροι μὲν ἐπεζήτησαν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπίστευον, ὅτι ἦγεν εἰς εὐπραγίαν τῆς χώρας, ἣν εἶχον ὑπηρετήσῃ ἐπὶ μακρὸν, ἀλλὰ τὰ πολιτικὰ προγράμματα, δι' ὧν ἐπεδίωκον τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ἦσαν πολὺ διάφορα ἀλλήλων. Ὁ μὲν Μαυροκορδάτος ἐφρόνει, ὅτι

εἶπερ τι καὶ ἄλλο ἦτο ἀναγκαῖον, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἀναδείξωσι τὸ βασίλειον αὐτῶν πρότυπον ἀγαθῆς διοικήσεως ἐν τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ καὶ ὅτι τότε, καὶ τότε μόνον, ὅτε ἤθελον στερεωθῆ ἐν τοῖς μικροῖς, ἡ Κρήτη, ἡ Ἠπειρος καὶ ἡ Μακεδονία ἤθελον προσαρτηθῆ εἰς αὐτούς. Ὁ δὲ Κωλέττης ὑπερεμάχει τῆς ἐναντίας γνώμης, καθ' ἣν πρῶτος στοχασμὸς Ἕλληνας πολιτευτοῦ ὄφειλε νὰ εἶνε ἡ ἐπέκτασις τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, ἀναλογιζόμενος, ὅτι αἱ πρόσθετοι δυνάμεις, ἃς ἔμελλε διὰ τοιαύτης αὐξήσεως νὰ προσαποκτήσῃ τὸ συνεσταλμένον βασίλειον, ἔμελλον νὰ παράσχωσι τᾶριστα μέσα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως. Ἀλλ' ἀτυχῶς ὁ Ἠπειρώτης ἠρνήθη νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον κοινὸν ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Φαναριώτου, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἔγεινε πρωθυπουργὸς ἄνευ τῆς συνεργασίας τοῦ Κωλέττη καὶ εὐρέθη ἐπὶ μακρὸν ἀντιμέτωπος τῆς ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ. Ἀμφότεροι δ' οἱ πολιτευταὶ ἐκεῖνοι, ἐντεθραμμένοι ὑπὸ πολιτευμα ὅλως διάφορον τοῦ πρὸ μικροῦ κατασταθέντος ἐν Ἀθήναις, ἐθεώρουν τὴν συγκέντρωσιν πάσης δυνάμεως ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ ὡς τὸ ἄριστον σύστημα διοικήσεως. Εἶνε περιττὸν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν μομφῶν τῶν ἐπιρριφθεισῶν μὲν κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ὑπὸ ἐνίων τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἀντικρουομένων δὲ ὑπ' ἄλλων, καθ' ἃς ὁ πολιτευτὴς ἐκεῖνος μετεχειρίσθη μέσα ἀπρεπῆ, ὅπως ἐπιτύχῃ πλειονοψηφίαν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1844. Μὴ ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον ἐν πολλαῖς χώραις, ἴσως ἐν ταῖς πλείσταις, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκλογικῆς ἐλευθερίας δὲν γεραίρεται ἐν τοῖς πολιτικοῖς προγράμμασι μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας; Ἀλλ' ὅπωςδῆποτε οἱ ὑπουργικοὶ οὐδαμῶς ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης ἐκείνης πίεσεως, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπέτυχε κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐν Μεσολογγίῳ, καθ' ἃ μετὰ μίαν γενεὰν ὁ πολὺ ἀνώτερος αὐτοῦ ὡς πολιτικὸς, ὁ Τρικούπης· ἡ δὲ ὁμοία ἀποτυχία τοῦ Καλέργη ἐν Ἀθήναις, ὅπου ὁ ἦρος τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως εἶχεν ἀποβάλῃ τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ καὶ ὅπου ἡ ὑποψηφιότης αὐτοῦ δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπηλλαγμένη παρανομίας, ἤγαγεν εἰς ἀνωμαλίαν, προκαλέσασαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν παραίτησιν τοῦ ὑπουργείου. Ἀνῆλθε δ' εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Κωλέττης, ὅστις καὶ διετηρήθη ἐν τῇ πρωθυπουργίᾳ μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1847 θανάτου ἕνεκα τῆς δεξιότητος καὶ τῆς εὐστοχίας, μεθ' ἧς μετεχειρίζετο τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ μὲν διοπτροφόρος αὐτοῦ ἀντίπαλος ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἐξευρωπαϊσμένων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐφόρουν μελανὰ ἱμάτια καὶ συνεξή-

των εὐρωπαϊκῶν κυβερνητικῶν θεωρίᾳς, ὁ δὲ πρῶτος ἰατρὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, περιβεβλημένος τὴν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν καὶ καπνίζων τὸ μακρὸν τσιμποῦκι, περιεστοιχίζετο ὑπὸ τοῦ πολλῶ μεγαλειτέρου πλήθους φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων, ὑπὸ παλαιμάχων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ὧν εἶχεν ἡγηθῆ περὶ τοῦ ἰσθμοῦ, ὑπὸ πάντων τῶν γραφικῶν στοιχείων τοῦ καλουμένου ἐθνικοῦ κόμματος.

Ἰωάννης Κωλέττης.

τῶν ἐκλογῶν ἀπεκλείσθησαν πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀγγλικῆς φατρίας πλὴν δώδεκα. Ἀλλὰ τὸ γνωστὸν αὐτοῦ πολιτικὸν πρόγραμμα τῆς ἑδαφικῆς ἐπεκτάσεως ἔσχεν, ὡς εἰκός, τὸ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξεγείρῃ τὰς ὑπονοίας τῶν Τούρκων, καὶ κατὰ τὴν τριετῆ αὐτοῦ πρωθυπουργίαν συνέβησαν διάφορα σοβαρὰ ἐπεισόδια, διαταράξαντα τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ γειτονικοῦ κράτους. Καὶ δὴ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε πρῶτον τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐν Τουρκίᾳ, ἐπειδὴ ὁ τύπος ἐκήρυττε τὴν «Μεγάλην ἰδέαν». Ἐπηύξησε δὲ τὸν ἐρεθισμὸν ἢ ἀπόπειρα Ἑλληνὸς τινος νὰ φονεύσῃ τὸν ἡγεμόνα τῆς Σάμου, καὶ τῷ

πρωίας μέχρι ἐσπέρας ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐπληροῦτο ἀνθρώπων ἐπιζητούντων θέσιν ἢ σύνταξιν ἢ δεῖγμα τι τιμῆς· τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ὑπέροχος δεξιότης τοῦ Κωλέττη, ὥστε οὐδεὶς ἀπεχώρει ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἄνευ τῆς βεβαίωσεως, ὅτι ὁ ὑπουργὸς ἔμελλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ. Ἀπολαύων ἐν ὑψίστῳ βαθμῷ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως καὶ ὑποστηριζόμενος ἰσχυρότατα ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ὁ Κωλέττης ἤκιστα ἡσχολεῖτο περὶ τὴν ἐπίδειξιν ῥητορείας ἐν τῇ βουλῇ, ἐξ ἧς κατὰ τὴν ἐξέλεξιν

1847 διπλωματικὸν ζήτημα ἐν Ἀθήναις προεκάλεσεν ὑπουργικὴν κρίσιν. Καὶ δὴ ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Ὀθωνος Καρατάσος ἐζήτησε τουρκικὴν θεώρησιν τοῦ διαβατηρίου αὐτοῦ χάριν μεταβάσεως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἦτο δὲ ὁ Καρατάσος ἀπὸ μακροῦ ὑποπτος εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, ἐπειδὴ εἶχεν ἐπιδράμει τὴν Θεσσαλίαν πρὸ ἕξι μηνῶν, καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Τουρκίας Μουσοῦρος, ὅστις, καίπερ καταγόμενος ἐκ Κρήτης, ἦτο ἐνθερμότερος θεράπων τῆς Πύλης, ἠρνήθη τὴν θεώρησιν τοῦ διαβατηρίου. Ἡ δὲ ἄρνησις αὕτη ἀνεφέρθη εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ἐν τῷ ἐπακολουθήσαντι ἀνακτορικῷ χορῷ εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ εἰς τὸν πρέσβυν, ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι ὡς ἡγεμὸν ἦτο ἀξίος πλείονος εὐλαβείας καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τύχῃ τοιαύτης μεταχειρίσεως. Ἡ δὲ τουρκικὴ κυβέρνησις ἠξίωσε παρὰ τοῦ Κωλέττη προσωπικὴν ἀπολογία νὰ περὶ τῶν λόγων ἐκείνων, τούτου δὲ ἀρνηθέντος, ὁ Μουσοῦρος ἐγκατέλιπε τὰς Ἀθήνας. Ἐπηκολούθησε τότε μακρὰ διπλωματικὴ ἀλληλογραφία· οἱ Ἕλληνες πρόξενοι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Τουρκίας, καὶ ἀπηγορεύθη ὁ ἀνα τὰ τουρκικὰ παράλια πλοῦς ἑλληνικῶν σκαφῶν. Ἦσαν δ' ἔτι διακεκομμένοι αἱ σχέσεις, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Κωλέττης, καὶ παρέστη ἀνάγκη τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ῥωσίας χάριν ἱκανοποιήσεως τῆς τιμῆς τῶν Τούρκων. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ὁ Μουσοῦρος ὡς πρέσβυς εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἀπόπειρα φόνου αὐτοῦ ἔπεισε τὴν Πύλην, ὅτι ἡ περαιτέρα ἐν τῇ πόλει διαμονὴ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ γάγῃ εἰς νέας δυσκολίας. Διὸ μετετέθη εἰς Λονδίνον, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τριακονταετίαν καὶ πλέον, ἀποθὰς ὁ γνωστότατος καὶ ὁ εὐπαιδευτότατος ἀπάντων τῶν ἐν τῇ ἀγγλικῇ αὐλῇ Ὀθωμανῶν πρεσβευτῶν καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ ἑλληνικὴ ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασις τοῦ Δάντη.

Ἡ ἔντασις τῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν σχέσεων δὲν ὑπῆρξεν ἡ μόνη δυσκολία ἢ ταράξασα τὴν μακρὰν διοίκησιν τοῦ Κωλέττη. Καθ' ὃν χρόνον ἡ κοινωνία τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης διεσπᾶτο ὑπὸ τοῦ ὑπὲρ διπλωματικῆς ἐπικρατήσεως ἀγῶνος μεταξὺ τῶν πρέσβων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἡ βρεττανικὴ κυβέρνησις ἠνώχλει τὸν φιλόγαλλον πρωθυπουργὸν διὰ παραπόνων περὶ ληστείας καὶ δι' ἀξιώσεων περὶ πληρωμῆς τῶν τόκων τοῦ δανείου. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀπαίτησιν ταύτην ἀνταπεκρίθη ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τῆς γενναϊοδωρίας τοῦ ἐν Γενεύῃ φιλέλληνοσ Ἐυνάρδου, προκαταβαλόντος τὸ χάριν ἐκπληρώσεως τῆς ἀγγλικῆς ἀξιώσεως ἀπαιτούμενον ποσὸν εἰκοσακισχιλίων λιρῶν. Ἀλλὰ πολὺ μεγαλειτέραν ἀνησυχίαν παρεῖχεν

ἢ ἔλλειψις ἡσυχίας ἐν τῇ χώρᾳ. Ὁ Κωλέττης, πιστὸς εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ πρόγραμμα τοῦ μεταβάλλειν τοὺς παραβάτας τοῦ νόμου εἰς ἰδίους ἑαυτοῦ φύλακας, εἰρήνευσε τὸν Θεόδωρον Γρίβαν, ὅστις εἶχεν ὑψώσει σημαίαν ἀποστασίας ἐν Ἀκαρνανίᾳ, δὸς εἰς αὐτὸν στρατιωτικὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ἡ θεραπεία αὕτη ὑπῆρξε παροδική μόνον, καθ' ἃ ἄλλως προσεδοκάτο, καὶ πρὶν ἢ παρέλθῃ πολὺς χρόνος ὁ παλαιμάχος ὄπλαρχηγὸς ἠγεῖτο πάλιν στίφους ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου ὁ Κριεζώτης, ἄλλο λείψανον τοῦ ἀγῶνος, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν δυσηρεστημένων ἐν Εὐβοίᾳ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττη ὁ ἄμεσος αὐτοῦ διάδοχος Κίτσος Τζαβέλλας, Σουλιώτης ὄπλαρχηγός, στερούμενος πολιτικῆς ἐμπειρίας, ἀλλ' ὢν διακεκριμένος στρατιώτης, καὶ ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης εὐρέθησαν ἠναγκασμένοι νάντεπεξέλθωσι πρὸς τινὰς τῶν τοιούτων στάσεων, ὧν αἱ τὴν μεγίστην ἐφελκύσασαι προσοχὴν ὑπῆρξαν ἡ τοῦ Φαρμάκη ἐν Ναυπάκτῳ, ἡ τοῦ Τζαμάλα καὶ Βελέντζα, ὅστις ἐπέδραμε τὴν Ἑλλάδα εἰσορμησας ἐκ τῶν τουρκικῶν συνόρων καὶ ἔκαυσε ἐν Ὑπάτῃ ἐξαίρετον συλλογὴν χειρογράφων, ἡ τοῦ Γεωργίου Περωτῆ ἐν Καλάμαις καὶ ἡ τοῦ Μερενδίτη, ὅστις ἐπολιόρκησε τὸ ὠραῖον φρούριον τῶν Πατρῶν, ἠπειλήσε τὴν ἀποτέφρωσιν τῆς ἀνθούσης ταύτης πόλεως καὶ ἔπειτ' ἀπέδρα εἰς Μελίτην ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου, συναποκομίζων μέγα πλῆθος χρημάτων. Ἄλλ' οὐχ ἦττον αἱ ταραχαὶ αὗται δὲν ἠμπόδισαν τὸν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον πρέσβυν τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις Thouvenel νὰ γράψῃ, ὅτι ἡ Ἑλλάς τῷ 1849 ἦτο «ὕλικὸς μία τῶν εὐτυχεστάτων γωνιῶν τοῦ κόσμου»¹. Καὶ ἦλθον μὲν καὶ παρῆλθον ὑπουργεῖα, τοῦ μὲν ἀντικτύπου, ὃν προεκάλεσεν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848, ἐπενεγκόντος τὴν πτῶσιν τοῦ Τζαβέλλα, τῶν δὲ ὑπουργείων τοῦ Κουντουριώτου καὶ τοῦ περιωνύμου ναυάρχου Κανάρη ἐπὶ βραχὺν μόνον ἀρξάντων χρόνον, ἀλλ' εἰς τὰς τύχας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐλάχιστα ἐπενήργουν πολιτικαὶ κρίσεις προερχόμεναι ἐκ προσωπικῶν ζητημάτων ἢ ἀυλικῶν μηχανορραφιῶν.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ 1850 ἀτυχῆς διάστασις, ἠκιστα τιμῶσα τὴν διπλωματίαν τοῦ Παλμερστῶνος, ἐψύχρανε πρὸς καιρὸν τὰς μεταξὺ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος σχέσεις. Ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εἶχον γείνει προσπάθειαι, ὅπως ἐκπληρωθῶσιν ὑπὸ τῆς ἑλληνι-

¹ La Grèce du roi Othon σ. 272. Πρὸβλ. τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ περὶ τῆς Ἑλλάδος τῷ 1847. αὐτόθι σ. 129-145.

κῆς κυβερνήσεως αἱ ἀξιώσεις διαφόρων Ἀγγλων καὶ Ἰονίων ὑπηκόων. Τῶν ἀξιώσεων δὲ τούτων ἡ μεγίστη ἦτο ἡ ἀπαίτησις Ἰουδαίου τινὸς τοῦ Γιβραλτάρ, καλουμένου Δὸν Πατσιφίκου, ὅστις εἶχε χρηματίσει γενικὸς πρόξενος τῆς Πορτογαλλίας, οὗ ἡ οἰκία εἶχε λαφυραγωγηθῆ ὑπὸ τοῦ ὄχλου κατὰ τιν' ἀντισημιτικὴν διαδήλωσιν τὸ Πάσχα τοῦ 1847, προελθοῦσαν ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἔθους τῆς καύσεως τοῦ ὁμοιώματος Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Οἱ Ἀθηναῖοι, μόνον ὅτε ὁ Πατσιφίκος κατέστρωσε κατάστασιν τῶν ζημιῶν αὐτοῦ, ἐνόησαν ὅποιαν ἀξίαν εἶχον τὰ ἔπιπλα καὶ σκευὴ τοῦ ἀσήμου ἐκείνου ἀνδρός. Καὶ δὴ ὑπέβαλεν ἀξίωσιν λιρῶν 31.534, ἐνὸς σελινίου καὶ ἐνὸς δηναρίου διὰ τὴν βλάβην τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, συμπεριλαμβανομένων λιρῶν 26.618, δεκαεξ ἑξακισίων καὶ ὀκτὼ δηναρίων διὰ τὰς ἀπολεσθείσας ἀποδείξεις διαφόρων ποσῶν ὀφειλομένων κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτοῦ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς πορτογαλικῆς κυβερνήσεως, καὶ χάριν ἐπιπροσθέτου ποσοῦ λιρῶν πεντακοσίων ὡς ἀποζημιώσεως διὰ τὰς «προσωπικὰς προσβολὰς καὶ ταλαιπωρίας», ἃς ὑπέστη αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ. Ἄλλος δ' ἀπαιτητῆς ἦτο ἀνὴρ ὅλως διάφορος τοῦ Πατσιφίκου, ὁ ἐπιφανὴς ιστοριογράφος τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας Ἑλλάδος Γεώργιος Φίνλαῦ, ὅστις, συμμετασχὼν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, εἶχεν ἔπειτα ἐγκατασταθῆ ἐν Ἑλλάδι καὶ τῷ 1830 ἠγόρασε γῆπεδα ἐν Ἀθήναις. Μέρος δὲ τῶν γηπέδων τούτων συμπεριελήφθη εἰς τὸν ἀνακτορικὸν κήπον, καὶ ὁ Φίνλαῦ ἠξίου ὡς ἀντίτιμον αὐτῶν 45.000 δραχμῶν. Τρεῖς δὲ ἄλλαι ἀπαιτήσεις εἶχον ὑποβληθῆ χάριν Ἰονίων ὑπηκόων, ὧν ἑνιοὶ ἠξίουσαν 6.000 δραχμὰς ἕνεκα τῆς λαφυραγωγίας τῶν λέμβων αὐτῶν ἐν Σελασίῃ πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῷου, ἐν ᾧ ἄλλοι ἐζήτησαν ἀποζημιώσιν ἐπὶ κακοποιήσεσιν, ἃς ὑπέστησαν ἐν Πάτραις καὶ Πύργῳ. Ἐκτὴ ἀξίωσις ἀνεφέρετο εἰς τὴν κράτησιν Ἀγγλων τινῶν ναυτῶν ἐν Πάτραις, ἧς χάριν εἶχε ζητηθῆ ἱκανοποιήσις. Τέλος δὲ πλὴν τῶν προσωπικῶν τούτων ἀξιώσεων ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἰσχυρίζετο, ὅτι αἱ δύο νῆσοι Ἐλαφόνησος (Cervi) καὶ Σαπιέντζα, κείμεναι ἀπέναντι τῶν νοτίων παραλίων τῆς Πελοποννήσου, δὲν ἀπετέλουν μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἀλλ' ἀνήκον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Ἡ τελευταία αὕτη ἀξίωσις, ἣτις ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τοῦ 1839, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν οἰκείων ἄρθρων τῶν συνθηκῶν τοῦ 1800 καὶ 1815 καὶ ἐπὶ τινος νόμου τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας, τοῦ ἔτους 1804, ἀναφερομένου εἰς τὰ νησιωτικὰ ἐξαρτήματα τῶν νήσων τοῦ

Ἴονίου. Ἄλλ' ἢ Ἐλαφόνησος εἶχεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπάρξει ἰδιοκτησία τῶν κατοίκων τῆς ἀντικειμένης ἑλληνικῆς παραλίας, οἵτινες ἐκράτουν αὐτῆς ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας, ἐν ᾧ ἄφ' ἑτέρου ἢ γεωγραφικῆς θέσεως ἀμφοτέρων τῶν νησίδων καθίστανεν αὐτὰς ἑξαρτήματα τοῦτο μὲν τῶν Βοιωτῶν (Βατίκων), τοῦτο δὲ τῆς Μεθώνης μᾶλλον ἢ τῶν πολὺ μᾶλλον ἀφεστώτων Κυθήρων.

Καὶ αἱ μὲν ἕξ πρῶται τῶν εἰρημένων ἀπαιτήσεων, συμπεριληφθεῖσαι συλλήβδην ἐν τῷ αὐτῷ τελεσιγράφῳ, ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῇ 5 Ἰανουαρίου 1850, μετ' ἀξιώσεως περὶ ὀριστικῆς ἀπαντήσεως ἐντὸς εἴκοσι καὶ τεσσάρων ὥρων, ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος τὸν σὶρ Ἐδμόνδον Λάϋονος πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀθήναις Οὐάις. Εἰς δὲ τὸ τελεσίγραφον τοῦτο ἐπηκολούθησεν ἀποκλεισμός τοῦ Πειραιῶς, ἐκτελεσθεὶς ὑπὸ ναυτικῆς μοίρας, κυβερνωμένης ὑπὸ τοῦ σὶρ Γουλιέλμου Πάρκερ, ἥτις συνέλαβεν ἐν ἑλληνικὸν πολεμικὸν σκάφος καὶ ἱκανὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Αἱ δ' ἐνέργειαι αὐταὶ ἐξηρέθισαν μὲν, ὡς εἶκος, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας τὴν κοινὴν γνώμην, ἥτις πάντοτε τάσσεται ὑπὲρ τοῦ ἀδυνατοῦ τοῦ παλαιόντος πρὸς τὸν ἰσχυρὸν, κατέστησαν δὲ τὸν Ὄθωνα δημοφιλέστατον παρὰ τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ ὑπηκόοις. Ἡ δὲ διαγωγὴ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν ὑπῆρξεν ἐπιθετικὴ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ προςβλητικὴ. Καὶ οἱ μὲν ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν προσηφάθησαν νὰ παραιτήσωσι τὸ ἥμισυ τοῦ μισθοῦ αὐτῶν, πολλοὶ δὲ ἰδιῶται ἔθηκαν τὰς ἰδίας περιουσίας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἢ κυβερνήσεις ἀπέφυγε πᾶν ὃ τι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς προκλητικὴ, καὶ, ἑξαιρουμένης τῆς Κερκύρας, ὅπου Ἄγγλοι στρατιῶται διέτρεξαν τὸν κίνδυνον νὰ προςβληθῶσι καθ' ὁδὸν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔμεινεν ἡσυχος. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξύ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσία, αἱ δύο ἄλλαι προστατίδες δυνάμεις, ἀπηύθυναν διαμαρτυρίας εἰς τὸν Πάλμερστον, ὅστις τῇ 31 Ἰανουαρίου ἀπεδέχθη τὰς «καλὰς ὑπηρεσίας» τῆς Γαλλίας. Τότε δ' ἀπεστάλη εἰς Ἀθήνας ὁ βαρὼνος Gros χάριν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ποσοῦ τοῦ ὀφειλομένου εἰς τοὺς Βρεταννοὺς ἀπαιτητὰς, ἀλλ' ἢ γνωμοδότησις αὐτοῦ ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ Οὐάις, καὶ ἤρχισεν ἐκ νέου ὁ ἀποκλεισμός. Ἐπὶ τούτοις δ' ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑπεχώρησε τῇ 15 Ἀπριλίου εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Οὐάις, ἥτοι εἰς τὴν πληρωμὴν 30.000 εἰς τὸν Φίνλαῦ, 12.530 δραχμῶν καὶ 49 λεπτῶν εἰς τοὺς Ἴονίους καὶ 137.538 εἰς τὸν Πατσιφικὸν πλὴν προσθέτου εἰς αὐτὸν ποσοῦ 150.000 δραχμῶν κατατεθέντος

ἐπὶ λογαριασμῶ τῶν ἀποδείξεων περὶ τῶν κατὰ τῆς πορτογαλικῆς κυβερνήσεως ἀξιώσεων αὐτοῦ. Τὰ ποσὰ δὲ ταῦτα ἐπληρώθησαν τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως· καίτοι δ' ἐν τῷ μεταξύ τὰ πράγματα εἶχον συμβιβασθῆ διαφόρως ἐν Λονδίῳ μεταξύ τοῦ Παλμερστοῦ καὶ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἔμεινεν ἰσχύουσα ἢ ἐν Ἀθήναις ὁμολογηθεῖσα σύμβασις, καὶ ἀνεκλήθη κατ' ἀκολουθίαν ὁ Γάλλος πρέσβυς πρὸς ἔνδειξιν ἀποδοκιμασίας τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Ῥωσία εἶχεν ἐκφράσει παράπονα περὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀπαιτήσεως τῆς Ἐλαφονήσου καὶ τῆς Σαπιέντζας ἀνευ τῆς συναινέσεως τῶν δύο ἄλλων προστατίδων δυνάμεων, ἀπεδείχθη ἐν Λονδίῳ, ὅτι ὁ Πάλμερστον διὰ τῆς ἀκαθέκτου αὐτοῦ ὁρμῆς οὐ μόνον εἶχε πιέσει κράτος μικρὸν, ὅπερ ἡ Ἀγγλία εἶχε βοηθήσει ὅπως ἰδρυθῆ, ἀλλὰ καὶ εἶχε ψυχράνει δύο μεγάλα ἔθνη. Αὐτὸς ὁ Φίνλαῦ ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι «ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐνήργει βιαίως καὶ διέστρεφε τὸ κῦρος τῶν διεθνῶν νόμων». Ἡ δὲ σατυρικὴ ἐφημερὶς Punch μετὰ τῆς συνήθους εὐφύας, μεθ' ἧς ἐξέφραζε τὴν γνώμην τῶν μέσων τάξεων, ἠρώτα διὰ τίνα λόγον ὁ βρεττανικὸς λέων δὲν ἔπλησέ τινα τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ μεγέθους. Καὶ ἡ μὲν βουλὴ τῶν λόρδων ἀπεδέχθη κατάκρισιν τῆς ἐνεργείας τοῦ Παλμερστοῦ διὰ πλειονοψηφίας τριάκοντα ἑπτὰ μελῶν. Ἀλλὰ τὸ κοινοβούλιον ἐπεδοκίμασε τὰς ἀρχὰς, ἐφ' ὧν εἶχε στηριχθῆ ἡ πολιτικὴ ἐνέργεια τοῦ Παλμερστοῦ, διὰ τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ψήφων μετὰ συζήτησιν ἀξιωματικῶν ἐν τοῖς χρονικοῖς κοινοβουλευτικῆς εὐγλωττίας ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ἐκείνου μνείας τῆς περιωνύμου δηλώσεως *Eimi Ῥωμαῖος πολίτης* (Civis Romanus sum). Ἀλλ' ὅτε παρήλθον αἱ ἐκ τῆς ῥητορικῆς ἐντυπώσεις, καὶ ἐπιτροπὴ ἀγγλογαλλοελληνικὴ, συνεδριάζουσα ἐν Λισσαβῶνι, ἀνεῦρε τὰ πρωτότυπα τῶν κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Πατσιφικοῦ ἀπολεσθέντων ἐγγράφων ἐν τοῖς πορτογαλλικοῖς ἀρχείοις, καὶ ἐβεβαίωσεν, ὅτι, διαρκούσης τῆς ἐν Πορτογαλίᾳ διαμονῆς, οὐδέποτε εἶχεν ἀποδείξει τὸ ἰσχυρὸν τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ ἐπιχυθέντος εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο αἱ ἀξιώσεις τοῦ Πατσιφικοῦ περιορίσθησαν ἀπὸ 26.618 λιρῶν, δεκαῆξ σελινίων καὶ ὀκτῶ δηναρίων εἰς μόνον ἑκατὸν πενήκοντα λίρας, ὁ κόσμος ἠδυνήθη νὰ πορῆσῃ πῶς ὑπῆρξεν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερβολικὴ ἢ προστασία τοῦ κοσμοπολίτου ἐκείνου ὑπηκόου τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους. Τὸ δὲ ζήτημα περὶ τῆς Ἐλαφονήσου καὶ

τῆς Σαπιέντζας, ὅπερ εἶχε συμπεριληφθῆ εἰς τὸ τελεσίγραφον, διελύθη ἀθορύβως.

Ὁ ναύαρχος Ἀντώνιος Κριεζῆς, ὅστις εἶχε διορισθῆ πρωθυπουργὸς ἀμέσως πρὶν ἢ ἡ ἀγγλοελληνικὴ διαφορὰ ἀποθῆ κρίσιμος καὶ διετήρησε τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ὑπερέκεινα, ἔσχε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας αὐτοῦ ἐπιτυγχανομένην τὴν λύσιν ἐτέρου ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκκρεμοῦς προβλήματος, τοῦ

Ἀντώνιος Κριεζῆς.

ἀναφερομένου εἰς τὰς σχέσεις τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Καὶ δὴ ἡ ἐκκλησία τοῦ βασιλείου εἶχε κηρυχθῆ αὐτοκέφαλος τῷ 1833 καὶ διὰ τοῦ συντάγματος τοῦ 1844 ἄλλ' ὁ πατριάρχης οὐδέποτε εἶχεν ἀναγνωρίσει κατὰ τύπους τὴν διοικητικὴν αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἑλληνικὸς δημόσιος βίος διεταράσσετο ὑπὸ τῶν ἀντιζηλῶν ἐρίδων τοῦ ἄκρου ὀρθόδοξου κόμματος, οὗ ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὅπερ ἐπεθύμει νὰ τύχῃ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Θεοκλήτου Φαρμα-

κίδου, ὅστις ἀντεπροσώπευε τὴν γνώμην, ὅτι τοιαύτη ἀναγνώρισις τετελεσμένου γεγονότος ἦτο περιττὴ ἅμα καὶ ἀπενυκταία. Τέλος δὲ τῷ 1850 ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπωφελήθη κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν πατριάρχην νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν διαρρυθμίσιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικοῦ καθεστώτος. Χάρις δ' εἰς ῥωσικὴν ἐπίδρασιν οἱ δυστροποῦντες ἱεράρχαι, συνελθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπεχώρησαν, καὶ τῇ 29 Ἰουνίου ἀνεγνώσθη αὐτόθι Συνεδικὸς τόμος ἀνακηρύσσων τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ Τόμου ἐκεῖνου ὠρίζετο, ὅτι ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἔμελλε νὰ προεδρεύῃ τῆς Ἱερᾶς συνόδου τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ ὅτι ἐν ἅπασιν τοῖς διοικητικοῖς ζητήμασιν ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ εἶνε ἀνεξάρτητος, ἄλλ' ὅτι ἔμελλε νὰ λαμβάνῃ τὸ ἅγιον μύρον παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, οὗ ἡ γνώμη ὄφειλε νὰ ζητή-

ται ἐν σοβαροῖς δογματικοῖς ζητήμασιν. Ἡ δὲ σύμπτωσις τῆς στυγεραῆς δολοφονίας τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Κορφιοτάκη, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Τόμος ἀνεγνώσθη ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ βασιλείου, καὶ ἡ ἔξακολουθοῦσα ἀντιπολίτευσις τοῦ Φαρμακίδου δὲν παρεκώλυσε τὴν ὀριστικὴν ἀποδοχὴν τῆς συμβάσεως ἐκείνης, καὶ τῷ 1852 ἡ ἑλληνικὴ βουλὴ ἐψήφισε τὰς προμνημονευθείσας διατάξεις. Οὕτως ἐλύθη τὸ κυριώτατον ἐκκλησιαστικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλη δὲ θεολογικὴ διασάλευσις, τὸ κληθὲν Φιλορθόδοξον κίνημα, οὗ ἠγεῖτο ὁ μοναχὸς ὁ ὀνομαζόμενος Παπουλάκος, ὅστις περιήρχετο καταγγέλλων τὸν καθολικὸν βασιλέα καὶ ἔξυμνῶν τὸν ὀρθόδοξον τσάρον, κατεστάλη διὰ τῆς φυλακίσεως αὐτοῦ ἐν Ἀνδρῶν. Ἡ δὲ ὠραία αὕτη νῆσος ἡ κατάφυτος ὑπὸ λεμονῶνων καὶ ἀρδευομένη ὑπὸ πολυχευμόνων ὑδάτων ἐγέννησε μάρτυρα ἰδίων θεολογικῶν γνώμων, τὸν Θεόφιλον Καίρη, οὗ ὁ διωγμὸς ἐπὶ δοξασίαις ἀντικειμέναις εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ὁ ἐν τῇ φυλακῇ θάνατος ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ.

Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ἐν τούτοις δ' ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τοῦ Πατσιφίκου δὲν ὑπῆρξεν ἡ μόνη ἀφορμὴ προστριβῆς μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Τὰ συμβάντα τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις εἶχον κορυφωθῆ εἰς φανερόν ἐρεθισμόν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως. Τῷ 1832 διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ λόρδου Νοῦγκεντ ὡς διαδόχου τοῦ σίρ Φ. Ἀδαμ φιλελεύθεροι ἰδέαι εὔρον τὸ πρῶτον ἤδη εἰσηγητὴν ἐν τῷ προσώπῳ λόρδου ἄρμοστοῦ, οὗ τὸ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι πολιτικὸν στάδιον ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἰονίους μεταρρυθμιστὰς εἰς προσδοκίας περὶ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτοῦ. Καὶ παρέσχε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Νοῦγκεντ ἐπαγγελίαν περὶ μεταρρυθμίσεων, ἄλλ' ἡ πρώτη αὐτοῦ ἀπόπειρα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ παράνομος μεταβολὴ τοῦ

συστήματος τῶν ἐκλογῶν δι' ἐπιλογῆς ἀπὸ καταλόγου τριῶν ὑποψηφίων ἀντὶ τῶν δύο, οὓς ὥριζε τὸ σύνταγμα τοῦ 1817. Ἡ δ' ἐπέκτασις αὕτη τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιλογῆς ἤγαγεν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς ὑπὸ τοῦ στέμματος πρὸ τῆς κεκανονισμένης λήξεως αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν εἰς διοικητικὰς θέσεις διορισμὸς νεαρῶν καὶ ἀπέριτων ὑπαλλήλων ἐχόντων φιλελευθέρους ἰδέας ἠϋξήσε τὴν δύναμιν τοῦ φιλελευθέρου κόμματος· ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ λόρδος ἄρμοστής ἦτο ἀγαθὸς καὶ χρήσιμος ἀνὴρ, ὅστις παρείχεν εἰς τὰς νήσους πρακτικὰς ἀγαθοεργίας, μεταχειριζόμενος μὲν τὸ ὑπὸ τοῦ Μαϊτλανδ ἰδρυθὲν ταμεῖον τῶν συντάξεων εἰς δάνεια παρεχόμενα ἐπὶ μικρῷ τόκῳ εἰς τοὺς χωρικοὺς, περιορίσας δ' εἰς 35.000 λιρῶν τὸ ἐνιαύσιον ποσὸν τὸ ἀποτινόμενον ὑπὸ τῶν Ἰονίων εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καταλιπὼν μέγα περίσσευμα εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ, τὸν σὶρ Howard Douglas. Ὁ δὲ τέταρτος οὗτος ἄρμοστής, ὢν αὐστηρῶς συντηρητικὸς, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἐξ ἀγαθοῦ συνειδότης δεσποτισμὸν τοῦ Μαϊτλανδ καὶ Ἄδαμ, πιστεύων, ὅτι ὁ Ἴόνιος λαὸς δὲν ἦτο ἀκόμη ὥριμος δι' ἐλευθερώτερον τύπον πολιτεύματος. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη πρὸς τὴν πολιτείαν τοῦ Νοῦγκεντ παρῴξυνε τὴν φιλελευθέραν φατρίαν, καὶ ἡ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν παρουσία θεωρητικοῦ οὐίγου, οἷος ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥῶσσελ, κατὰ τὸν τελευταῖον χρόνον τῆς ἀρμοστείας τοῦ Douglas παρεκίνησε τὸν ἐπιφανῆ Κερκυραῖον ἱστοριογράφον Ἀνδρέαν Μουστοξύδη νάπευθύνῃ εἰς αὐτὸν ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν νήσων. Ἀπεφαίνετο δ' ὁ Μουστοξύδης, ὅτι οἱ νησιῶται προετίμων μὲν τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν παντὸς ἄλλου πολιτικοῦ συνδυασμοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνεξαρτησία, ἀλλ' ἐξήτει ἐξ ὀνόματος αὐτῶν τὴν χάριν ἐλευθεριωτέρου συστήματος ἐκλογῶν, ἐνιαυσίας συνόδου τῆς βουλῆς καὶ ἐλευθεροτυπίαν. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐνεποίησε μὲν τινα αἰσθησιν εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργὸν, ἀλλ' οὗτος ὑπεστήριξεν εὐσταθῶς τὸν ὑφιστάμενον ἄρμοστήν, οὕτω δὲ δὲν ἐπῆλθεν οὐσιώδης μεταβολὴ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἐπτανήσου κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ἀρχῆς τοῦ Douglas. Ἀλλὰ συνεσωρεύθησαν ὁμως ἐκκλησιαστικαὶ δυσκολίαι ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Καὶ διένεξις μὲν πρὸς τὸ φιλορθόδοξον κόμμα ἠϋξήσε τὴν ἀντιδημοτικότητα τῆς διοικήσεως αὐτοῦ. Ἀπόπειρα δὲ μεταρρυθμίσεως τῶν νενομισμένων περὶ βαθμῶν συγγενείας καὶ ἀγχιστείας ἐξήγειρε τὴν ἀντιπολίτευσιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρ-

χείου, ὅπερ διεμαρτυρήθη, ὅτι ἡ ὀρθόδοξος θρησκεία εὕρισκετο ἐν κινδύνῳ· ἐπὶ τούτοις δ' ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτῆς ἔτυχε τῆς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου παύσεως τοῦ πατριάρχου. Ἡ δὲ ἀσύνετος διαγωγὴ διαμαρτυρομένου τινὸς ἱεραποστόλου ἤγαγεν εἰς τὸ νὰ στραφῇ κατηγορία ἐπὶ προσηλυτισμῷ ἐναντίον τοῦ ἄρμοστοῦ, ὅστις ἐκώλυσε τὴν ἀνασύστασιν ἐπισκοπῆς καθολικῆς ἐν Κερκύρᾳ. Τέλος δὲ ἡ ἀπερίσκεπτος κατάσχεσις τῶν ἐγγράφων τοῦ Μουστοξύδου καὶ τοῦ Βιάρου καὶ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, οὗ ὁ ἀδελφὸς Γεώργιος ἦτο ἀναμειγμένος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1839 ἀνακαλυφθεῖσαν Φιλορθόδοξον ἐταιρείαν, παρέσχεν εἰς τὸν Κερκυραῖον ἱστορικὸν καὶ τὰ μέλη τοῦ οἴκου ἐκείνου, ὅστις ὑπῆρξε πάντοτε ἔχθρικός πρὸς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, εὐλογον ἀφορμὴν, ὅπως παραπονεθῶσιν ἐπὶ τῇ παρανόμῳ αὐτῆς ἐνεργείᾳ, ἐπειδὴ τὰ κατασχεθέντα ἔγγραφα προφανῶς οὐδὲν περιείχον τὸ προδοτικὸν ἢ θὰ ἠδύναντο νὰ δημοσιευθῶσι. Καὶ ἄλλη δὲ συνοπτικὴ διάλυσις τῆς βουλῆς, ἀποδοκιμασθείσης ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργοῦ, ἐξηρέθισε τὴν ἀντιπολίτευσιν. Οὐχ ἦττον παρὰ τὴν μακρὰν κατὰ τοῦ Douglas διαμαρτυρίαν τοῦ Μουστοξύδου πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργὸν, ὁ Douglas εἶχετο ἐκθύμως τῶν πρακτικῶν συμφερόντων τῶν νήσων, καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ μέριμνα αὐτοῦ περὶ τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Κερκύρας, περὶ τῶν λεωφόρων, περὶ τῶν φυλακῶν καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος· ἀλλὰ τὰ εὐεργετήματα ταῦτα ἐκληροδότησαν τὸ πρῶτον δημόσιον χρέος τῶν νήσων ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας. Ὑπὸ δύο δ' ἐπόψεις παρουσιάζεται ὁ Douglas συνεχίζων τὸ ἔργον τοῦ ἀμέσου προκατόχου, τοῦτο μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐνιαυσίου εἰσφορᾶς τοῦ Ἰονίου ταμείου, τοῦτο δ' ὡς πρὸς τὴν παρασκευὴν νέου κώδικος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διέταξεν Ἄγγλους ὑπαλλήλους νὰ μανθάνωσι τὴν ἑλληνικὴν. Ἡ δὲ δημοτικότης αὐτοῦ παρὰ τοῖς γαιοκτήμοσιν, οἵτινες, ὡς εἶκός, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο προετίμων τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἰδίων κημάτων, διατρανοῦται ἔτι καὶ τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ ὀβελίσκου τοῦ ἀπομνημονεύοντος αὐτὸν ἐν Κερκύρᾳ. Καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν δ' αὐτοῦ, γενόμενος μέλος τῆς κάτω βουλῆς, ἠδυνήθη νὰ συνηγορῇ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν νήσων, ἐνοχλῶν οὕτω τὸν φιλελεύθερον αὐτοῦ διάδοχον Μάκενζι.

Τοῦ νέου δὲ τούτου ἄρμοστοῦ ἡ ἀρχὴ ἔληξεν ἀποτόμως ἕνεκα συγκρούσεως πρὸς τὴν Ἴόνιον γερουσίαν. Ὡν μεταρρυθμιστῆς ἐκ πεποιθήσεως, εὔρε τὸ σῶμα τοῦτο καὶ ἰδίως τὸν πρόεδρον αὐτοῦ

Πετρισόπουλον ἀντιτιθέμενον εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ. Διὸ, ὅτε ἔληξεν ἡ προθεσμία τῆς ἀρχῆς τοῦ ἄρχοντος τῆς γερουσίας, ἐπωφελήθη, τὸ πρῶτον τότε ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑπτανήσου, τὸ ὑπὸ τοῦ συντάγματος παρεχόμενον εἰς αὐτὸν δικαίωμα τοῦ νὰ μὴ ἀναδιορίσῃ τὸν αὐτὸν πρόεδρον, ἀνθ' οὗ διώρισε μετριοπαθῆ τινα φιλελεύθερον, τὸν κόμισα Δελλαδέτσιμαν. Εἶχον δὲ τότε ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν ἀρχὴν οἱ συντηρητικοί, καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργὸς λόρδος Δέρβυ ἀπεδοκίμασε τὴν πρᾶξιν ταύτην. Μάτην ὁ κόμισ Δελλαδέτσιμας ὑπέβαλεν ἱπποτικῶς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ὅπως σώσῃ τὸν ἀρμοστήν. Ὁ Μάικενζι παρητήθη μετ' ἀρχὴν δύο μόλις ἐτῶν, καθ' ἃ οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ νὰ ἐλαττώσῃ τὸ χρέος, οὗ εἶχε γείνει ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ προκατόχου. Διεδέχθη δ' αὐτὸν τῷ 1843 ὁ λόρδος Σείτων, οὗ ἡ ἀρχὴ ὑπῆρξεν ἐπ' ἀγαθῶ ἢ ἐπὶ κακῶ ἡ ἀξιωμαθημονευτοτάτη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀγγλικῆς προστασίας.

Παρ' ἀνδρὸς στρατιωτικοῦ, οἷος ὁ Σείτων, ὁμοτίμου ἀνήκοντος εἰς τὴν φατρίαν τῶν τόρεων καὶ ὑπάρξαντος νικητοῦ τῶν ἀποστατῶν τοῦ Καναδά, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ προσδοκηθῇ, ὅτι ἔμελλε νὰ μεταβληθῇ εἰς μεταρρυθμιστὴν ὀλιγοσπάστην. Καὶ δὴ κατὰ τὰ πρῶτα πέντε ἔτη τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ παρὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπελθοῦσαν Σεπτεμβριακὴν μεταπολίτευσιν ὁ Σείτων οὐδὲν ἐξεδήλωσεν ἐξωτερικὸν σημεῖον τῶν προθέσεων αὐτοῦ, ἀλλ' ἠκολούθησε τὸ κατὰ παράδοσιν πρόγραμμα τῆς προστασίας, προάγων τὴν ἐκπαίδευσιν, ἰδρῶν εἰρηνοδικεῖα χάριν ἐκδικάσεως μικροῦ λόγου ἀξίων ὑποθέσεων, ἐπισκευάζων τὰς λεωφόρους, καταρχόμενος τῆς κατασκευῆς διώρυγος ἐν Λευκάδι καὶ σχεδιάζων τὴν ἴδρυσιν προτύπου ἐπαύλεως χάριν διδασκαλίας τῆς γεωργίας. Ἀλλὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τοῦ 1848 ἐν ἄλλαις χώραις φαίνονται μεταβαλόντα τὸν συντηρητικὸν στρατιώτην εἰς ὀξυκέλευθον δημοκρατικόν. Καὶ δὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν κινήματων ἐκείνων ἔλαβε παρὰ τῆς πατρίου κυβερνήσεως τὴν ἔγκρισιν τριῶν μεταρρυθμίσεων. Ἦσαν δὲ αὗται ἡ εἰσαγωγή ἐλευθεροτυπίας, δι' ἧς, καθ' ἃ προσεδόκα, ἔμελλε νὰ ἀντιπράξῃ εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐφημερίδων τῆς Μελίτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, τῶν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου συνήθων ὀργάνων τῶν δυσηρεστημένων Ἑπτανησίων, τὸ δικαίωμα τῆς βουλῆς τοῦ ψηφίζειν τὰς ἐκτάκτους δαπάνας καὶ ἡ ἐλευθέρω ἐκλογή ἀπασῶν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Μὴ ἀρκούμενος δ' εἰς ταύτας τὰς μεταρρυθμίσεις, προέτεινεν ὁ Σείτων νὰ καταστήσῃ τὴν βουλήν δημοκρατικωτέραν, καίτοι ὁ προϊστά-

μενος αὐτοῦ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν Γκρέϋ συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ βαθμιαίως καὶ ἀναμμένη τὰ ποτελέσματα τῶν ἤδη γενομένων παραχωρήσεων πρὶν ἢ προβῆ εἰς νέας· ὑπετίθετο δὲ, ὅτι πιθανῶς ἐδικαιολογεῖτο ἡ συμβουλή αὕτη τοῦ Γκρέϋ ἐκ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῆς Κεφαλληνίας, ἣτις ἦτο πάντοτε ἡ μάλιστα ὀλιγοσπαστικὴ τῶν Ἰονίων νήσων. Πράγματι δὲ ἡ τε κοινωνία καὶ τὸ ἔθνικόν φρόνημα ἦσαν ὀριμώτερα ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑπτανησίοις, καὶ ὁ βαρῶνος Ἔβερωτων, Ἄγγλος ἄρχων

Ἀργοστόλιον.

ἰταλικὴν ἔχων πείραν, ὅστις ἦτο τότε τοποτηρητὴς τῆς Κεφαλληνίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν ἀστυνομικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Στάσις δὲ συμβᾶσα τελουμένης τῆς λιτανείας τοῦ ἀγίου Γερασίμου ἠῦξεν τὴν ἐπιτόπιον δυσφορίαν· ὁ τοποτηρητὴς ἀνέφερε τὴν ὑπαρξιν μυστικῆς ἐταιρείας σκοπούσης τὴν χειραφέτησιν τῶν Ἑλλήνων, τῇ δὲ 14 Σεπτεμβρίου 1848 στίφος χωρικῶν ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἀργοστόλιου. Καὶ ἀπεκρούσθη μὲν ἡ ἐπίθεσις αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ βραχὺν χρόνον ἤρχισεν ἡ ἰσχύς τοῦ διατάγματος περὶ τῆς ἐλευθεροτυπίας· ἀμεσον δ' αὐτῆς ἀποτελέσμα ὑπῆρξεν ἡ δημοσίευσίς πλήθους ἐφημερίδων, ὧν τέσσαρες ἐξεδόθησαν μόνον ἐν Κεφαλληνίᾳ, γραφόμεναι ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ καὶ αἱ πλεῖσται ἐχθρικαὶ πρὸς

τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν. Ἐν δὲ ἄρθρον ἓν τινι τούτων τῶν ἐφημερίδων ἠνάγκασε τὸν Σείτωνα νὰ διατάξῃ τὴν φυλάκισιν δύο Κεφαλλήνων πολιτευτῶν, τοῦ Ζερβοῦ καὶ τοῦ Λιβαδά, καὶ τὴν ἐξορίαν αὐτῶν εἰς Παξούς· ἀλλ' οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ μέτρου οὔτε ἡ ἐν Κεφαλληνία ἀνωμαλία παρεκώλυσαν αὐτὸν ἀπὸ ἐκτελέσεως τοῦ λοιποῦ αὐτοῦ προγράμματος. Τῇ 14 Ἀπριλίου 1849 ἀνήγγειλε τὴν δραστηκὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ συντάγματός τοῦ 1817, καὶ ἐνεκρίθη ῥιζοσπαστικὸς χάρτης καθιδρύων τὴν ἄμεσον διὰ σφαιριδίων ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν, αὐξανομένων ἀπὸ τεσσαράκοντα εἰς τεσσαράκοντα καὶ δύο, ὑπὸ ἐκλογέων τριπλασίων καὶ ὑπερέκεινα τῶν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου κεκτημένων δικαίωμα ψήφου. Ἐξ ἐτέρου δ' οἱ γερουσιασταὶ ἔμελλον νὰ διορίζωνται ἐκ τῶν βουλευτῶν ὑπὸ τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ κατὰ διάταξιν συντηρητικωτέραν τῆς τοῦ συντάγματος τοῦ 1817. Πράγματι ἡ ἐπίδρασις τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς βουλῆς εἶχε καταστῆ διπλῶς ἀσφαλῆς διὰ τροπολογίας εἰσαχθείσης ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Σείτωνος, δι' ἧς ἐπετρέπετο εἰς τὸν λόρδον ἀρμοστὴν τὸ ἐκλέγειν δύο γερουσιαστὰς ἐκ τῶν μὴ βουλευτῶν. Ἐπιπλέον δ' ἐπειδὴ ἡ βουλή συνεκαλεῖτο μόνον καθ' ἕκαστον δευτέρου ἔτος καὶ αἱ μόναι οἰκονομικαὶ ἐλαττώσεις, ἃς ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ, ἀνεφέροντο εἰς τοὺς μισθοὺς τῶν ἐπιχωρίων ὑπαλλήλων, τὰ πραγματικὰ αὐτῆς δικαιώματα ἦσαν ἀκόμη περιορισμένα. Ἄλλ' ὁ Σείτων εἶχε παράσχει εἰς τοὺς Ἰονίους μέσα τῆς ἐκδηλώσεως τῶν παραπόνων αὐτῶν τοιαῦτα, οἷα οὐδέποτε πρότερον ἐκέκτηντο, καὶ ἦτο ἔκτοτε δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκφράζωσι τὸν πόθον τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνώσεως ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῷ τύπῳ. Ὁ δὲ φόνος τοῦ λοχαγοῦ Πάρκερ τοῦ ἐπιτετραμμένου τὴν δασαρχίαν ἐν Κεφαλληνία μόλις δύο ἑβδομάδας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σείτωνος ἐν Κερκύρα ἀναγγελίαν τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτοῦ ὑπῆρξε κακὸς οἰωνὸς περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν.

Ὁ Σείτων ἐκληροδότησεν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ, τὸν σιρ Ἐρρίκον Οὐάρδον, ὅστις εἶχε παρακαθήσει ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ ὡς φιλελεύθερος, τὴν δυσχερῆ ἐντολὴν τῆς ἐπιβλέψεως τῶν μεταρρυθμίσεων ἐκείνων, ἐπειδὴ ἡ προθεσμία τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἔληξεν ὀλίγον πλεον τοῦ μηνὸς μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν. Εὐθύς δ' ἔξ ἀρχῆς ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς ἀπέδειξεν, ὅτι ἦτο συντηρητικώτερος καὶ αὐτῆς τῆς φατρίας τῶν τότεων, ἡ δὲ πρώτη αὐτοῦ ἐπίσημος πράξις ὑπῆρξε τὸ νὰ γνωρίσῃ εἰς τὴν ἑπτανησιακὴν βουλήν, ὅτι

αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ προκατόχου ὄφειλον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὀριστικὸς καθορισμὸς τοῦ ζητήματος. Ὅτε δὲ ἡ βουλή ἐπέδειξε σημεῖα ἐναντιώσεως, ἀνεβλήθη. Νέαι δὲ ταραχαὶ ἐπιχωρίου φύσεως, ἀλλὰ καὶ πολιτικαὶ ἅμα ἐπηκολούθησαν τῇ 14 Αὐγούστου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρμοστοῦ παραχώρησιν ἀμνηστίας εἰς τοὺς στασιαστὰς τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησιν τῶν δύο πολιτικῶν ἐξορίστων. Οἱ χωρικοὶ στασιάσαντες ἔκαυσαν τὰς ἀγροτικὰς οἰκίας τῶν γαιοκτημόνων, ὧν εἷς εὔρε τὸν θάνατον ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν, καὶ ὁ δήμαρχος χωρίου τινὸς ἐτυφεκίσθη καθ' ἣν ὥραν εὐρίσκετο πρὸ τοῦ ἀρμοστοῦ. Προεκηρύχθη δ' ὁ στρατιωτικὸς νόμος ὡς παράδοξος πρόδρομος τῆς ἐνασκήσεως εὐρέων ἐκλογικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας. Ὁ Ζερβὸς ἐστάλη ἐκ νέου εἰς ἐξορίαν, πολυάριθμοι δὲ χωρικοὶ ἐμαστιγώθησαν διὰ βουνεύρου, καὶ εἰκοσιδύο ἄνδρες, ἐν οἷς οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως, ὁ Βλάχος καὶ ἱερεὺς τις καλούμενος μὲν Νοδάρος, ἀλλὰ παρωνυμούμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν Παπᾶ-Ληστής, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Καὶ ἐπειρήθη μὲν τμημά τι τῶν φιλελευθέρων ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ νὰ προκαλέσῃ ψήφον ἀποδοκιμασίας ἐναντίον τῶν τοιούτων πίεσεων, ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη ἀπέτυχεν. Ἐν τούτοις δ' εἶχεν ἤδη δοθῆ δευτέρα ἀμνηστία, καὶ οὐδέποτε πλεον συνέβη ἐν Κεφαλληνία στάσις ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας.

Ἡ πρώτη βουλή ἡ ἐκλεχθεῖσα κατὰ τὸ μετερρυθμισμένον σύστημα συνῆλθε τὸν Μάρτιον τοῦ 1850. Τῶν τριῶν φατριῶν, εἰς ἃς διηροῦντο οἱ Ἑπτανήσιοι, τῶν Ῥιζοσπαστῶν, τῶν μετριοπαθεστέρων Μεταρρυθμιστῶν καὶ τῶν ἀντιδραστικῶν Καταχθονίων τῶν ὑποστηριζόντων τὴν προστασίαν, τὴν πλειονοψηφίαν εἶχον οἱ Μεταρρυθμισταὶ, καὶ μόνον ἔνδεκα τῶν τεσσαρακονταδύο βουλευτῶν ἦσαν Ῥιζοσπάσται. Ἄλλ' οἱ Ῥιζοσπάσται, καίπερ ἀποτελοῦντες τὴν μειονοψηφίαν, ἦσαν ἡ θορυβωδεστάτη καὶ δημοφιλεστάτη φατρία, ἰδίως ἐν Κεφαλληνία καὶ Ζακύνθῳ. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐκλεχθέντων ὑπὸ τῶν Κεφαλλήνων ὑπῆρχον δύο ῥιζοσπάσται ἐκδόται ἐφημερίδων, ὁ Ζερβὸς καὶ ὁ Μομφερράτος, ὧν ἡ ἐκλογή ὄφειλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν ἐξορίαν αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ ἐν τῇ πολιτικῇ ἐπιτυχία τοῦ ῥιζοσπάστου, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Κεφαλλῆνος σατυρικοῦ Λασκαράτου, εἶχε κατορθωθῆ ὅταν ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία ἔκρουε τὴν θύραν του. Πράγματι ἔξ τῶν δέκα βουλευτῶν τῆς δημοκρατικῆς ἐκείνης νήσου ἀνήκον εἰς τὸ κόμμα τῶν

Ῥιζοσπαστῶν, ἐν ᾧ ἅπ' ἐναντίας τῶν Κερκυραίων εἰς καὶ μόνος. Ἐνιοὶ τῶν βουλευτῶν ἦσαν νεήλυδες ἐν τῷ κοινοβουλευτικῷ βίῳ. Ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς ἀρχῆς ἡ βουλὴ παρέσχε δεῖγμα τῆς ιδιότητος αὐτῆς διὰ τῆς ἐκφράσεως τοῦ πόθου τῆς παραλείψεως τῆς λέξεως ἀδιάλυτος ἐκ τοῦ ὄρκου τοῦ χαρακτηρίζοντος διὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου τοὺς μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας δεσμούς. Καὶ παρελείφθη μὲν τὸ ἐπίθετον, συναινέσαντος τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ, ὅστις διετύπωσε νέον ὄρκον· ἀλλὰ παρὰ διαμαρτυρίαν πέντε βουλευτῶν, ὧν τέσσαρες Κεφαλλῆνες, διετηρήθη ἐν τῷ νέῳ τούτῳ τύπῳ ἡ μνεῖα «τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων» καὶ τῶν «δικαιωμάτων

Κωνσταντῖνος Λομβάρδος.

των τῆς προστατίδος κυριάρχου». Ὅτε δ' ὁ ἀρμοστής παρώρμησε τὴν βουλήν νάφιερωθῆ εἰς πρακτικὰ μεταρρυθμίσεις, οἷα ἡ βελτίωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου, ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ ἀποπεράτωσις τῆς διώρυγος τῆς Λευκάδος, ὁ πρόεδρος ἀπήντησεν ἐπικρίνων τὴν διαγωγὴν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τοῦ Πασιφίκου, κατηγορῶν τὴν προστασίαν ἐπὶ τῇ παρακμῇ τοῦ ἑπτανησιακοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας, ζητῶν περαιτέρας μεταρρυθμίσεις καὶ ὑπαινισσόμενος τὴν εἰς ἓν σῶμα ἔνωσιν ἀπάντων τῶν διεσπαρμένων με-

λῶν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Ἐγένετο οὕτω καταφανὲς εἶθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι αἱ δημοκρατικαὶ μεταβολαὶ τοῦ 1849 ἀντὶ νὰ κορέσωσι τὴν ὄρεξιν τῶν Ἰονίων πολιτευτῶν εἶχον αὐξήσει αὐτήν. Ἡ μόνη δὲ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο φιλελευθέρων κομμάτων ἦτο τὸ ὅτι, ἐν ᾧ οἱ Μεταρρυθμιστὰὶ ὑπερεμάχουν συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων μὴ δυναμένων νὰ παραβλάψωσι τὴν τελικὴν παῦσιν τῆς προστασίας, οἱ Ῥιζοσπάσται οὐδὲν ἄλλο ἐπεθύμουν ἢ τὴν ἄμεσον ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ τε Ῥιζοσπάσται καὶ οἱ Καταθρόνιοι ἀντετάσσοντο εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν ἐφοβοῦντο μὴ αὐταὶ καταστήσωσι τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν δημοφιλή, οὗτοι δ' ἐπειδὴ κατείχοντο ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ἀποβάλωσι τὰς προνομίας αὐτῶν. Ὅτε τῇ 26 Νοεμβρίου ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ

Κεφαλλῆνος Τυπάλδου πρότασις, ἐκφράζουσα τὴν ὑπὲρ ἐνώσεως «θέλησιν» τῶν νησιωτῶν, ἡ βουλὴ ἀνεβλήθη ἀποτόμως ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, καὶ πρὸ τῆς λήξεως τοῦ 1851 διελύθη. Ἐπτανήσιοι ἱστορικοὶ θεωροῦσι μέχρι καὶ τῆς σήμερον τὴν βραχύβιον ἐκείνην νομοθετικὴν σύνοδον ὡς τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῆς ἐθνικῆς ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ἐνεργείας. Ἡ δὲ διάδοχος βουλὴ, ἐν ἣ ὁ λόρδος ἀρμοστής ἐπίστευεν ὅτι εἶχεν ἐξασφαλίσαι τὴν ὑποστήριξιν τῶν Μεταρρυθμιστῶν, ἐν ᾧ τοῦτο πράττων εἶχεν ἀποξενώσει πολλοὺς τῶν Καταθρόνιων, καὶ ἦν προσεφώνησε τὸ πρῶτον διὰ λόγου ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀντὶ τῆς ἰταλικῆς, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο σχεδὸν ὁμοίως δυσπειθής. Οἱ Ῥιζοσπάσται ἀπεδεκατίσθησαν δι' ἔξοριῶν. Ὁ τοποτηρητῆς τῆς Κεφαλληνίας κόμισ Καροῦσος ἐξήλεγξε τὰς ἐκλογὰς τῆς νήσου, καὶ μόνος εἰς ἄξιος λόγου Ῥιζοσπάστης, ὁ Ζακύνθιος ἱατρός Κωνσταντῖνος Λομβάρδος, παρεκάθησεν ἐν τῇ βουλῇ. Ἀλλ' οὐχ ἦττον αὐτὴ διὰ πλειονοψηφίας μιᾶς ψήφου ἀπέρριψε τὰς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως προταθείσας μεταρρυθμίσεις. Πρὶν ἢ δὲ συνέλθῃ εἰς τὴν δευτέραν αὐτῆς σύνοδον, εἶχεν ἀρχίσει ἐν τῇ Ἀνατολῇ γενικὴ κρίσις, καὶ τὸ ἐνωτικὸν φρόνημα τῶν Ἐπτανησίων ἔλαβεν ἔτι περαιτέραν ὄθησιν ἐκ τῶν συμβεβηκότων τῶν ἀγαγόντων εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, ἣτις εἶχεν ἐπιδράσει ἐμμέσως ἐπὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, παρήγαγε τὰ βιαιότατα τῶν ἀποτελεσμάτων ἐν ταῖς Ῥωμανικαῖς χώραις. Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ Γκίκα τῷ 1842 εἶχεν ἐκλεχθῆ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Γεώργιος Μπιμπέσκου, γόνος οἴκου εὐπατριδῶν, ὅστις εἶχεν ὑπηρετήσει ὡς ὑπουργὸς καὶ ἦτο ἐνθουσιώδης θαυμαστής τοῦ μεγάλου Ῥωμάνου ἥρωος Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου. Ἀλλὰ, πρὶν ἢ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, ἔρις πρὸς τὴν βουλήν, προελθοῦσα ἐκ τῆς παραχωρήσεως μεταλλείου τινὸς εἰς Ῥῶσον ὑπήκοον, ἤγαγεν εἰς τὴν ἀναβολὴν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ἀπαλλαγείς δὲ τῆς ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν ἠδυνήθη νάφοσιωθῆ εἰς πρακτικὰ ἔργα, οἷα ἡ κατασκευὴ ὁδῶν, ἡ ἀποξήρασις ἐλῶν καὶ ἡ σύναψις τελωνειακῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς Μολδαβίας, ἣτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν πολιτικὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἡγεμονιῶν. Ἐν δὲ τῇ Μολδαβίᾳ ἡ ἐξαιρέτως μακρὰ ἀρχὴ τοῦ Μιχαὴλ Στούρτζα, ἣτις διήρκεσεν ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη, ὑπῆρξε περίοδος κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ ἔξυγιάνσις τῶν πόλεων, ἡ εἰσαγωγὴ αὐστηρῶν διατάξεων ἐναντίον τῶν ἐπιδημικῶν νόσων, ἡ δημιουργία ἀστυνομικῆς δυνάμεως καὶ

ἐπάλληλα μέτρα ἀποσκοποῦντα εἰς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ἀγροτῶν καὶ προστασίαν τῶν συμφερόντων αὐτῶν ὑπῆρξαν τὸ ἔργον τοῦ δραστηρίου ἐκείνου ἡγεμόνος. Ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς Μολδαβίας, καθ' ἃ ὁ Μπιμπέσκου ἐκ τῆς Βλαχίας, τὸν τελευταῖον σπῖλον τῆς δουλείας διὰ τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἀτσιγγάνων, οἵτινες ἦσαν κτῆμα τῆς πολιτείας καὶ τῶν μοναστηρίων. Ἀναλαμβάνων δὲ τὸ δυσχερῆστατον ἀπάντων τῶν ἔργων, ἐπεχείρησε νὰ ἐπιληφθῆ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ζητήματος, ὅπερ εἶνε καὶ σήμερον ἀκόμη τῶν σπουδαιοτάτων προ-

Γρηγόριος Γκίκας.

βλημάτων τῆς ἐν Ῥωμανία πολιτικῆς. Καὶ δὴ οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἦσαν πολυάριθμοι ἐν Μολδαβίᾳ ἤδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, εἶχον ἀποβῆ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Μιχαὴλ Στούρτζα σπουδαῖον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ ἕνεκα τοῦ ἀνοίγματος τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἰς τὸ ἐμπόριον ἀπασῶν τῶν χωρῶν. Ἀνησυχῶν δ' ἐκ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν, ἀπηγόρευσε εἰς αὐτοὺς τὴν ἐν Μολδαβίᾳ διαμονὴν πρὶν ἢ ἀποκτήσωσι χρηματικόν τι κεφάλαιον ἢ ἐκμάθωσι τέχνην τινὰ· μετεχειρίζετο δὲ ὡς ἀλήτας τοὺς Ἑβραίους ἐκείνους ὀδίτας τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν χώραν ἄνευ διαβατηρίου, καὶ ἠνάγκαζεν

αὐτοὺς νὰ κλείωσι τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν καταστήματα τὰς Κυριακάς καὶ τὰς ἑορτάς. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐξ ἑνὸς ἠγωνίζετο δι' ἀμέσων διατάξεων νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἰσχύν, ἐξ ἑτέρου, ἐπιτρέπων εἰς αὐτοὺς νὰ ποβῶσι μέλη τῶν ἐπιχωρίων ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἄνευ πληρωμῆς τῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐταίρων πληρονομένων δασμῶν, παρέσχεν εἰς αὐτοὺς παμμέγιστον πλεονέκτημα ἀπέναντι τῶν ἰθαγενῶν ἐμπόρων. Καὶ ἔθεωρεῖτο μὲν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην καθ' ὅλα τὸ χρηματίζεσθαι ὡς προσιδιάζον εἰς μόνους τοὺς ξένους, ἀλλ' ἦλθεν ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ Ῥωμᾶνοι ἀπέβλεψαν μετὰ φόβου εἰς τὴν ἀπὸ τῶν φόρων ἀπαλλαγὴν τῶν Ἰουδαίων τῆς Μολδαβίας. Ὡς εἰκὸς δὲ, αἰ φιλελεύθεραι διατάξεις τοῦ τε Μπιμπέσκου καὶ τοῦ Στούρτζα προεκάλεσαν ἐναντίον τῶν εἰσηγητῶν αὐτῶν τὴν δυσαρέσκειαν τῶν μεγα-

λειτέρων εὐπατριδῶν, οἵτινες ἔρρεπον πάντοτε εἰς τὸ νὰ φέρωσι βαρέως τὴν κυριαρχίαν ἡγεμόνος ἀνήκοντος μέχρι τῆς χθὲς εἰς τὰς ἰδίας ἐαυτῶν τάξεις. Ἀμφότεροι δ' οἱ ἡγεμόνες ἐκείνοι εὐρέθησαν ἠναγκασμένοι χάριν ἰδίας ἀμύνης νὰ ἐξασθενήσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὴν ἰσχύν τῶν ὑπερφιάλων ἐκείνων μεγιστάνων. Καὶ ὁ μὲν Μπιμπέσκου διὰ στενῆς ἐρμηνείας καὶ βιαίας ἐφαρμογῆς ἄρθρου τινὸς τοῦ Ὁργανικοῦ κανονισμοῦ (*Règlement organique*) ἀπέκλεισε τοὺς μεγάλους εὐπατρίδας ἀπὸ τῆς νέας αὐτοῦ βουλῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι δὲν ἐγκατέκουν ἐν τοῖς ἰδίῳ ἐκλογικοῖς διαμερισμασιν, ἀλλὰ διέμενον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ. Ὁ δὲ Στούρτζας ἠγωνίσθη νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν ἰσχύν αὐτῶν διὰ δαψιλοῦς ἀναδείξεως μεγιστάνων ἐκ τῶν τάξεων τῶν ὑποδεεστέρων εὐπατριδῶν. Ἄλλ' οἱ δυσηρηστημένοι ἐτύγγανον συνήθως τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Ῥώσου προξένου· διὸ ἢ ἐν Ῥωμανίᾳ ἐκδήλωσις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 διηυθύνετο κυρίως ἐναντίον τῆς διαρκοῦς ἀναμίξεως τῆς ξένης ἐκείνης δυνάμεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς χώρας.

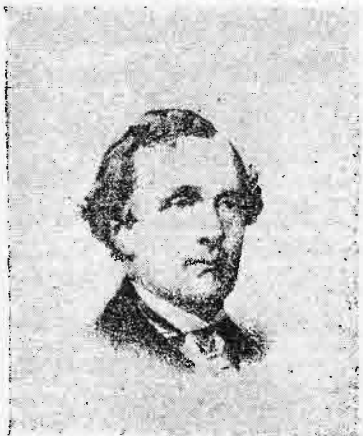
Τὸ ἐθνικὸν φρόνημα εἶχε ταχέως ἀναπτύχθῃ κατὰ τὰ δεκατέσσαρα ἔτη τῆς ἰσχύος τοῦ Ὁργανικοῦ κανονισμοῦ. Ὁ Μιχαὴλ Κογκαλιτσεάνου καὶ ἄλλοι, οἵτινες εἶχον σπουδάσει τὴν ἱστορίαν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν πατρίδα, παρίστανον τὰ κλέα τοῦ παρελθόντος τῆς Ῥωμανικῆς φυλῆς καὶ τὴν ἀδοξίαν τοῦ ἐνεστῶτος. Τὰ ἐν Βουκουρεστίῳ κολλέγια τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ Ἰασίου ἢ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Στούρτζα ἰδρυθεῖσα καὶ ἀπ' αὐτοῦ φερωνυμουμένη καθίστανον εἰς τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν δυνατὴν τὴν ἀπόκτησιν ἐκπαιδεύσεως ὁμοίας πρὸς τὴν τῶν κοινωνικῶς ὑπερτερούντων αὐτοῦς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν εὐπατριδῶν πολλάκις ἐξηλέγχοντο ἐν τοῖς πανεπιστημιακοῖς ἀκροατηρίοις ὑποδεεστεροὶ τῶν τέκνων τῶν ὑπ' αὐτῶν περιφρονουμένων, καὶ ἢ εἰς τὰς δημοσίας θέσεις εἰσαγωγή τῶν ἀξιωθέντων πτυχίου ὑπῆρξεν ἀντίστοιχος πρὸς ἐπανάστασιν κοινωνικὴν. Οἱ Ῥῶσοι καὶ οἱ πελάται αὐτῶν, οἱ ἐπιχώριοι μεγιστᾶνες, συνηγέρθησαν, καὶ ἐξευρέθησαν δικαιολογίαι πρὸς κατάργησιν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν δύο Ῥωμανικῶν κολλεγίων. Ἄλλ' εἶχεν ἤδη παρασκευασθῆ γενεὰ χάριν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, καὶ, ὅτε τὸ κίνημα τοῦτο διέδραμε τὴν Εὐρώπην, δὲν ἐσταμάτησεν εἰς τὰ Καρπάθια.

Καὶ ἐν μὲν τῇ Μολδαβίᾳ, ὅπου ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη τῇ 27 Μαρτίου, κατεστάλη ἐν τάχει ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἄνευ τῆς βοηθείας,

ἦν προέτεινεν εἰς αὐτὸν ἡ Ῥωσία. Ἐκεῖ αἱ ἀξιώσεις τῶν ἡγετῶν τῆς ἐπαναστάσεως περιορίσθησαν εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν καταχρήσεών τινων ἐν τῇ διοικήσει, καὶ τὸ κίνημα ἀφῆκε ψυχρὰ τὰ πλήθη. Ἀπαιτητικώτερον δὲ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, ἐκτεθὲν ὑπὸ τοῦ Κογκάλνιτσεάνου, ἐν ᾧ οὗτος προσέβαλλε τὸν Ὄργανικὸν κανονισμὸν καὶ τὴν ῥωσικὴν προστασίαν καὶ ἡξίου ἐθνικὸν σύνταγμα καὶ ἔνωσιν τῶν δύο ἡγεμονιῶν, ἤγαγεν εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ εἰσηγητοῦ. Ἄλλ' ἐν Βλαχία συνέβησαν γεγονότα ὀρμητικώτερου χαρακτήρος. Τὸ κίνημα ἐλάχιστα ἐστρέφετο ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος· διὸ τὰ μέλη τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπείας ἐκάλεσαν αὐτὸν τὸν Μπιμπέσκου νάναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν αὐτῶν. Ἄλλ' ὁ Μπιμπέσκου, ὢν ὑπεράγαν ἀδύνατος νάναλάβῃ ἀγῶνα, ὅστις, καθ' ἃ ἄριστα ἐγίνωσκεν, ἔμελλε νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀντίδρασιν τοῦ τσάρου, ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις αὐτῶν, καὶ ἡ ἐπανάστασις ἤρχισεν ἐν Ἰσλάζ, χωρίῳ κειμένῳ πλησίον τοῦ Δουνάβεως. Τότε δ' ὁ ἡγεμὼν ἐφυλάκισέ τινες τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐπιτροπείαν. Ἄλλ' ἀπόπειρα φόνου τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἡ ἀπροθυμία τοῦ στρατοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἔπεισαν τὸν Μπιμπέσκου, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν, ἧς εἶχεν ἀρνηθῆ νάναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν. Καὶ δὴ τῇ 11 Ἰουνίου πολυάριθμον στῖφος περιεκύκλωσε τὰνάκτορα καὶ ἠνάγκασε τὸν ἡγεμόνα νὰ ὑπογράψῃ σύνταγμα καθαιροῦν τὸν Ὄργανικὸν κανονισμὸν. Ἐπὶ τούτοις δ' ὁ Ῥώσος πρόξενος διεμαρτυρήθη, καὶ παρεκάλεσε τὸν Μπιμπέσκου νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν χώραν. Καὶ ὑπήκουσε μὲν οὗτος, παραιτηθεὶς δ' ἀφῆκε τὴν ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπείαν κυρίαν τῆς ἀρχῆς. Ἄλλ' ὡς πάντοτε συμβαίνει ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, μεταξύ τῶν ἡγετῶν ὑπῆρχον δύο φατρίαί. Καὶ ἡ μὲν τῶν μετριοπαθῶν, ἧς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἡλιάδης Ῥαδουλέσκου, ἦτις συνετῶς ἀπέφευγε νὰ θίξῃ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Τουρκίας, ἠρκεῖτο εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ῥωσικῆς προστασίας χειραφέτησιν μετ' ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ φιλελευθέρου συντάγματος. Τὸ δὲ ῥιζοσπαστικὸν κόμμα ἐπεζῆται τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν ἐνιαίας καὶ ἀνεξαρτήτου Ῥωμανίας, οὐδαμῶς λαμβάνον ὑπ' ὄψιν, ὅτι τοιαύτη ἀπόπειρα ἔμελλε νὰ συνεπαγάγῃ ὀλέθριον πόλεμον ἐναντίον τῆς Τουρκίας, τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ὁμοῦ. Τῶν δύο δὲ τούτων προγραμμάτων ὑπερίσχυσε τὸ τῶν μετριοπαθῶν, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ ἐπικρατήσωσιν ἐν τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει τῇ συγκροτηθείσῃ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Μπιμπέσκου.

Ἄλλ' οὐτ' ἐν τῷ ἀγροτικῷ ζητήματι οὐτ' ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς ἢ προσωρινῆς κυβένησις. Τῶν μὲν οἰκῶν τῶν μεγάλων εὐπατριδῶν μόνον ἑπτὰ μετέσχον τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ δ' ἀγροτικὴ ἐπιτροπεία, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἐξέτασις τῆς καταστάσεως τῶν χωρικῶν, ἢ κατάργησις τῶν καταναγκαστικῶν ἔργων καὶ ἡ ἐν τινι μέτρῳ ἀνύψωσις τῶν καλλιεργητῶν τοῦ ἐδάφους εἰς κυρίους αὐτοῦ ἀπέτυχεν. Ὁ μὲν μητροπολίτης ἐπεκαλέσθη τὰς ἀρὰς τῆς ἐκκλησίας ἐναντίον ἔργου, ὅπερ ἐχαρακτήρισεν ὡς ὄλεθρον τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ιδιοκτησίας, οἱ δὲ Ῥῶσοι ἐκάλεσαν τοὺς Τούρκους νὰ προχωρήσωσιν ὡς ὑπέρημαχοι τῶν θεσμῶν τούτων. Οἱ δὲ Τούρκοι ἐνέπεσον εἰς τὴν παγίδα τὴν στηθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ῥωσικῆς διπλωματίας, καὶ κατέλαβον τὴν Βλαχίαν. Ἡ προσωρινὴ κυβένησις διελύθη ἐπὶ τῷ κελεύσματι τοῦ Τούρκου ἐπιτρόπου, καὶ κατεστάθη τοποτηρητεία, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τοῦ Ἡλιάδου Ῥαδουλέσκου καὶ δύο ἄλλων μελῶν τῆς φατρίας τῶν μετριοπαθῶν. Καὶ ὁ μὲν σουλτᾶνος ἠὺχαριστήθη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ οἱ Ῥῶσοι, οἵτινες ἐπέμειναν εἰς περαιτέραν ἐξέτασιν, καθ' ἣν ὁ Τούρκος ἐπίτροπος ἔμελλε νὰ τύχῃ τῆς «βοηθείας» Ῥώσου στρατηγοῦ, ἐν ᾧ τὸ ῥιζοσπαστικὸν κόμμα διὰ τῶν ἐν τῷ τύπῳ βιαίων αὐτοῦ ἐπιθέσεων ἐναντίον τῆς Ῥωσίας συνήργει ἀσυνειδήτως εἰς προαγωγὴν τῶν ῥωσικῶν σχεδίων. Δικαιολογίαν δὲ τῆς χρήσεως βίας παρέσχε τὸ γεγονὸς τῆς δημοσίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πυρπολήσεως τοῦ χειρογράφου τοῦ πολυτίμου Ὄργανικοῦ κανονισμοῦ, ἀφ' οὗ πρότερον περιεσύρθη ἐν χλευαστικῇ ἐπιταφίῳ πομπῇ κάτωθεν τῶν παραθύρων τοῦ ῥωσικοῦ προξενείου. Ἐπὶ τούτοις αἱ ἐν τῇ πόλει ῥωσικαὶ ἀρχαὶ παρεκάλεσαν τὸν Τούρκον φρούραρχον Ὁμέρ πασσᾶν νὰ προστατεύσῃ αὐτάς, σύγκρουσις δὲ μεταξύ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐπιχωρίων πυροσβεστῶν ἤγαγεν εἰς αἰματοχυσίαν, καὶ οἱ Ῥῶσοι κατέλαβον καὶ πάλιν τὰς Ἠγεμονίας χάριν ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως. Τελικὴ δὲ τις ἀπόπειρα τῶν Ῥιζοσπαστῶν ἐγκατελείφθη κατὰ συμβουλήν τοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας. Ἡ τριμελὴς τοποτηρητεία κατελύθη, καὶ πλούσιός τις εὐπατρίδης, ὁ Κωνσταντῖνος Καντακουζηνός, διωρίσθη μόνος τοποτηρητῆς καὶ διοικητῆς. Τῇ δὲ 19 Ἀπριλίου 1849 ἡ Ῥωσία καὶ ἡ Τουρκία συνωμολόγησαν τὴν σύμβασιν τοῦ Μπάλτα Λιμάν, ἣτις περιορίζε τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς τῶν ἡγεμόνων εἰς ἑπτὰ ἔτη, κατήργει τὰς βουλὰς καὶ ἀντικαθίστανεν αὐτάς διὰ διβανίων, ἦτοι συμβουλίων, διοριζομένων ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων. Ἀξία λόγου δύναμις

ῥωσοτουρκικοῦ στρατοῦ ἀπεφασίσθη νὰ καταλάβῃ τὰς Ἡγεμονίας μέχρι τῆς τελείας αὐτῶν εἰρηνεύσεως, Ῥῶσος δὲ καὶ Τοῦρκος ἐπιτροπος ἔμελλον νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἡγεμόνας εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς διοικήσεως. Ὁ Μιχαὴλ Στούρτζας, ὅστις εἶχε διατηρήσει τὸν θρόνον αὐτοῦ διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως, ἠρνήθη νὰ ἀρξῆ μακρότερον ἐπὶ τούτοις τοῖς ὅροις, καὶ ἀπεσύρθη εἰς Παρισίους, τὴν συνήθη ἔξορίαν τῶν ἀποχωρούντων Ῥωμάνων ἀρχόντων. Καὶ ἀντ' αὐτοῦ μὲν διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας ὁ Γρηγόριος Ε' Γκίκας, ὅστις εἶχε μετᾶσχει τοῦ κινήματος τῶν προηγουμένων ἐτῶν· τὸν δὲ Μπιμπέσκου διεδέχθη ἐν Βλαχία ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βάρβος Στιρμπέγιου, ὅστις εἶχε λάβει ἀντὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος τὸ τοῦ θετοῦ πατρὸς καὶ εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πολιτικὴν πείραν ἐπὶ τῶν προγενεστέρων ἡγεμόνων.

*Ἀλέξανδρος Κόχραν
ἀντιπολιτευόμενος
τοῦ Παλμεροτῶνος
περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα.*

Ἡ ἐν Ῥωμανία ἐπανάστασις τοῦ 1848, καίπερ κατασταλεῖσα, ἀφῆκεν ἴχνη ἐν ταῖς τύχαις τοῦ ῥωμανικοῦ λαοῦ. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἑξωτερικῷ οἱ ἐξόριστοι ἐπαναστάται ἐξήγειραν τὴν κοινὴν γνώμην ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἔθνους, καὶ ἡ ἐσπερία Εὐρώπη ἔμαθε πρὸς εὐχαρίστησιν αὐτῆς, ὅτι ἐν τῇ μεμακρυσμένῃ ἐκείνῃ γωνίᾳ τῆς Εὐρώπης ὑπῆρχε φυλὴ, οὔτε σλαβικὴ οὔσα οὔτε ἑλληνικὴ, ἣτις, ὑποστηριζομένων τῶν πόθων αὐτῆς, ἠδύνατο νὰ ποτελέσῃ κράτος ἀντίρροπον μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ῥωσίας. Ἡ δὲ ἀποκάλυψις αὕτη ἐνεποίησε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τὰς δύο φιλελευθέρας δυνάμεις, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, καὶ δὴ τοιαύτην, ὥστε νὰ γάγῃ αὐτὰς εἰς κοινὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Ῥωσίας. Οὕτω δὲ καθ' ὄν χρόνον Γάλλοι καὶ γαλλομαθεῖς Ῥωμᾶνοι συγγραφεῖς ἐφώτιζον τὸ πρῶτον τῶν λατινικῶν ἔθνῶν περὶ τῶν κατὰ τὴν πιεζομένην ἐκείνην παραφυσία τῆς λατινικῆς οἰκογενείας, αὐτὸς ὁ Πάλμεροτων ὑπέκρινε τὸ ῥωμανικὸν ζήτημα ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ. Ἐν δ' αὐτῇ τῇ Ῥωμανίᾳ οἱ δύο ἡγεμόνες οἱ ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς ἐπαναστάσεως ἐξηκολούθησαν καθ' ἡσυχώτερον τρόπον τὸ ἔργον τῶν ἡγετῶν αὐτῆς. Ἀμφότεροι, ὁ τε Στιρμπέγιου καὶ ὁ Γκίκας, εἰσῆγαγον καὶ πάλιν τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ ἐπιχωρίῳ

ἰδιώματι καὶ ἐνεθάρρουναν τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας. Ἀμφότεροι ἐπελήφθησαν τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος, ὅπερ ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἐπεχείρησε νὰ λύσῃ δι' ἐλαττώσεως τῶν ἡμερησίων ὠρῶν, ἀλλ' αὐξήσεως τῶν ἡμερῶν τῆς χάριν τῶν γαιοκτημόνων ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας τῶν ἀγροτῶν καὶ ἀντικαταστήσας διὰ πληρωμῆς χρημάτων τὸ ἀρχαῖον ἔθος τῆς καταναγκαστικῆς ἐν ταῖς λεωφόροις ἐργασίας. Ἔργον δ' αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ δημοσίου χρέους, ὅπερ ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς κατοχῆς, ληξάσης τῷ 1851. Ὁ δὲ Γκίκας ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον συνετὸς, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ νοίωσι ποτοπωλεῖα ἐν τοῖς χωρίοις καὶ συντελέσας οὕτως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν σοβαροῦ κοινωνικοῦ κακοῦ, ὅπερ ἐπεζήτησε νὰ ἐλαττώσῃ ἢ νεωτέρα νομοθεσία. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμόνων διεκόπη προῶτως ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τῶν δύο ἰσχυρῶν γειτόνων τῷ 1853. Καὶ ἡ μὲν Ῥωσία ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἠδύνατο νὰ διατηρήσωσι τοὺς θρόνους αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἐκτραχύνσεως τῶν σχέσεων πρὸς τὴν ἐπικυρίαρχον δύναμιν. Οἱ δὲ ἡγεμόνες, ἄριστα γινώσκοντες, ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἡ Τουρκία ἔμελλε νὰ ὑποστηρικθῇ ὑπὸ τῶν ἐσπερίων δυνάμεων, ἠρνήθησαν νὰ ποδεχθῶσι τὴν διαταγὴν ἐκείνην, καὶ ἔφυγον εἰς τὴν Βιέννην, ὅπως ἀναμείνωσιν ἐκεῖ τὴν παλίρροϊαν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἔμελλον νὰ παλινρθώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς οἰκείοις κράτεσι.

Καὶ ἐπὶ τὴν Σερβίαν δ' ἐπέδρασαν αἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀνωμαλῖαι τοῦ 1848, καίτοι ἐν μικροτέρῳ βαθμῷ ἢ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις. Ὁ Ἀλέξανδρος Καραγεώργεβιτς, οὗ τὴν ἀρχὴν δὲν εἶχε παρασαλεύσει ἀπόπειρά τις περὶ παλινρθώσεως τοῦ Ὀβρένοβιτς τῷ 1845, ἦτο ὡς εἰκὸς, εὖνους πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Τουρκίαν, τὰς δύο δυνάμεις τὰς ὑποστηριξάσας αὐτόν. Ἐνισχύθησαν δὲ μεγάλως αἱ ἀγαθαὶ αὐταὶ σχέσεις μεταξὺ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Σερβίας διὰ τῆς δράσεως τῶν Σέρβων κατὰ τὴν ἐν τῇ αὐστριακῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐπανάστασιν· τῇ 1 Μαΐου συνῆλθεν ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν ἐν Αὐστρίᾳ Σέρβων εἰς τὴν ἔδραν τοῦ μητροπολίτου, τὸ Κάρλοβιτς, καὶ ἀπήτησε τὸν διορισμὸν πατριάρχου, πρὸς δὲ καὶ βοεβόδα, ὡς τοιοῦτον ὄρισσα τὸν συνταγματάρχην Σούπλικατς, ἀξίωματικόν, ὅστις εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐν τοῖς ναπολεοντείοις πολέμοις. Ὑπὸ δὲ τὴν σημαίαν «τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἔθνους» ἐβοήθησαν τοὺς Αὐστριακοὺς ἐναντίον τῶν Μαγυάρων· ἠνώθησαν δὲ μετ' αὐτῶν πολλοὶ ἐθελονταί

ἐκ τῆς ἡγεμονίας Σερβίας παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Οἱ δὲ Σέρβοι τῆς Αὐστρίας ἐπέτυχον μόνον τὴν εἰς τοὺς ἤδη πολυαρίθμους τίτλους τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας προσθήκην τῆς προσωνομίας «Μεγάλου βοεβόδα τῆς σερβικῆς βοϊβοδίνης». Ἄλλ' ἢ σύμπραξις αὕτη τῶν δύο γειτόνων κλάδων τῆς σερβικῆς φυλῆς ἡγάγε πολλοὺς τῶν ἐν Αὐστρίᾳ Σέρβων εἰς τὸ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Ἀλεξάνδρου, ὅπου ἢ πείρα αὐτῶν ὑπῆρξε πολύτιμος εἰς τὴν ἡγεμονίαν καὶ συνεκράτησε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Σερβίας ἐντὸς τῆς σφαίρας τῶν συμφερόντων τῆς Αὐστρίας ἐν κρισίμῳ περιόδῳ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Οὐχ ἦττον δὲ τῆς Σερβίας ἀνεταράχθη καὶ τὸ Μαυροβούνιον ὑπὸ τοῦ κινήματος τῶν ἐν Αὐστρίᾳ Σέρβων. Ὁ Πέτρος Β' προέτεινε τὴν βοήθειαν δεκακισχιλίων ὑπηκόων αὐτοῦ εἰς τὸν βᾶνον τῆς Κροατίας Γελλάτσιτς, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Μαυροβουνίους τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν μεταξὺ Οὐγγρων καὶ Κροατῶν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἄλλ' ἐπάλληλοι κατὰ τὰ σύνορα ἀψιμαχίαι μεταξὺ τῶν ὀρσειβίων καὶ τῶν Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν γειτόνων αὐτῶν διετράνωσαν τὴν περὶ τὰ ὄπλα ἀσκησιν, ἣτις ἦτο ἡ κυριωτάτη ἐνασχόλησις τῶν ὑπηκόων τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μαυροβουνίου. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἀπέθανε τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1851 ὁ Πέτρος Β', ὁ τελευταῖος κυρίαρχος τοῦ Μαυροβουνίου ὁ συνδυάζων τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρχήν. Τὸ σκήνωμ' αὐτοῦ ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λόφτσεν, τοῦ ἐπ' ἐσχάτων ὄχρωθέντος ὑψηλοῦ ὄρους τοῦ δεσπόζοντος τοῦ πελάγους τῶν πετρωδῶν βουνῶν, ὅπερ εἶχε κυβερνήσει μετὰ μεγίστης συνέσεως· τὸ δὲ ὄνομ' αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται ἐν τῇ σερβικῇ λογοτεχνίᾳ ὡς ποιητοῦ δύο δραμάτων ἐπιγραφομένων «Τὸ ὄρεινὸν διάβημα» καὶ «Στέφανος ὁ μικρὸς» καὶ πλείστων ποιημάτων, ἐν οἷς ἐξῆρε τὸν ἡρωισμόν τῶν ἰδίων ὑπηκόων.

Ὁ βλαδίκας ἐκεῖνος θνήσκων ὥρισεν ὡς διάδοχον τὸν ἀνεψιὸν Δανῆλον, διαμένοντα τότε ἐν Βιέννῃ, ἀναθεὶς εἰς τὸν Πέρον Θωμᾶν Πέτροβιτς, πρόεδρον τῆς γερουσίας καὶ ὁμοίως θεῖον τοῦ νεαροῦ κληρονόμου, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Δανήλου. Ἄλλ' ὁ Πέρος ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς φιλοπολέμου φατρίας, ἣτις ἐπεθύμει σθεναρὰν δρᾶσιν ἐναντίον τῶν Τούρκων, καὶ, ὅτε ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐφθασεν εἰς τὴν Κετίγγην, εὔρε τὸν

σφετεριστὴν τῆς ἀρχῆς ἐγκαθιδρυμένον ἐν τῷ παλατίῳ. Ὁ Δανῆλος ἀπηύθυνε πάραυτα ἐκκλησίαν εἰς τὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης τοῦ θανόντος Πέτρου Β', καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς ἡγεμόνα. Ἄλλ' ὁ Δανῆλος ἀντὶ νὰ συγχωρήσῃ τοὺς φιλοπολέμους ἀρχηγούς, οἵτινες εἶχον πειραθῆ ν' ἀρπάσωσι τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἔμελλε νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, δημιουργήσας οὕτως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς φατρίαν ἀντιπολιτευομένην τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ.

Ὁ νέος ἡγεμὼν κατήρξατο τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ θεοκρατικοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος, ὅπερ εἶχεν ἰσχύσει ἐν Μαυροβουνίῳ ἀπὸ τοῦ 1516. Ἦτο νεαρὸς, ἠρᾶτο ὡραίας κόρης ἐκ Τεργέστης, εἶχεν ὄρεξιν νὰ νυμφευθῆ, ἐπεθύμει νὰ ποκτήσῃ οἰκογένειαν, δὲν εἶχε κλίσιν πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον. Ἦδη ὁ ἀποθανὼν βλαδίκας διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς ἕδρας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου εἰς τὸ καλούμενον Σφαιριστήριον, εἶχε καταδείξει, ὅτι ἐπέκειτο ὁ χωρισμὸς τῶν διπλῶν ιδιοτήτων τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μαυροβουνίου. Ὁ Δανῆλος ἀπέστειλε διάγγελμα εἰς τὴν γερουσίαν, προτείνων τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ ἀρχαίου καθεστώτος, καὶ τῷ 1852 τὸ Μαυροβούνιον ἀνεκηρύχθη εἰς κληρονομικὴν κοσμικὴν ἡγεμονίαν. Καὶ τὸν μὲν ἡγεμόνα ἔμελλε νὰ διαδέχεται ὁ πρωτότοκος υἱὸς, ἄλλο δὲ μέλος τοῦ οἴκου τῶν Πέτροβιτς ἢ τῆς μαυροβουνιωτικῆς ἀριστοκρατίας ἔμελλε νὰ διορίζεται ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας. Ἀνακοινωθεῖσαι δ' αὗται αἱ μεταβολαὶ εἰς τὸν ὀρθόδοξον τσάρον ἐνεκρίθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Εἶχε δὲ ἤδη ζητηθῆ καὶ ἡ γνώμη τῆς Αὐστρίας, καὶ μόνη ἡ Τουρκία ἐδυσφόρησεν ἐπὶ τῇ ἰδρύσει λαϊκῆς ἡγεμονίας ἐν Μαυροβουνίῳ, κυρίως ἐπειδὴ αἱ ὑποψαίαι αὐτῆς ἐξηρεθίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐμπράκτου ἀναγνωρίσεως τῆς ἡγεμονίας παρὰ τοῦ τσάρου ὡς πάτρωνος τοῦ ἄρτι ἀναγορευθέντος ἡγεμόνος. Καὶ ὁ μὲν Ὁμέρ πασσᾶς, ὁ Κροά-

Δανῆλος Α'.

της ὁ προϋπηρετήσας μὲν ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις, ἀλλὰ τότε ὢν διοικητὴς τῆς Βοσνίας, ἐπειράθη νὰ ποσπάσῃ τοὺς Πιπέρη ἀπὸ τῆς ὑπολοίπου χώρας τοῦ Μαυροβουνίου διὰ τῆς ἐπαγγελίας ἀπαλλαγῆς ἀπὸ φόρων καὶ παραχωρήσεως γαιῶν. Ἐξ ἑτέρου δὲ στῖφος Μαυροβουνίων κατέλαβε καὶ πάλιν τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν Ζαμπλυάκ διὰ πραξικοπήματος, οὐδ' ἠδυνήθη ἢ ἐκκένωσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συνετοῦ ἡγεμόνος νὰ παρεμποδίσῃ τὴν εἰς τὸ Μαυροβούνιον εἰσόρμησιν τῶν ἀγανακτούντων Τούρκων, διακαιομένων ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας πολέμου. Προςβληθεὶς δὲ συγχρόνως ὑπὸ πέντε ἰδίων τουρκικῶν στρατιῶν παρεκάλεσεν ὁ Δανῆλος τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ῥωσίαν νὰ ἐπέμβωσιν, ἐν ᾧ ἀνθίστατο ἐν τῷ μεταξὺ ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ἡ Αὐστρία, ἠρεθισμένη ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἔνεκα τῆς ὑπ' αὐτῆς προσφάτως παρασχεθείσης φιλοξενίας εἰς Πολωνοὺς καὶ Οὔγγρους πρόσφυγας, ἀνέλαβε τὸ πρόσωπον σλαβονικῆς ὀρθοδοξίας, ὑποστηρίζουσα τὸ Μαυροβούνιον. Αὐστριακὸς ἀπόστολος, ὁ κόμης Λάϊνικεν, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν σουλτᾶνον, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἦτο ἠναγκασμένος ὡς Χριστιανὸς ἡγεμὼν νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν αὐτοῦ γειτόνων. Ὁ δὲ σουλτᾶνος συνήνεσε νὰ ποσπῆ τῶν ἐχθροπραξιῶν, καὶ τῇ 19 Φεβρουαρίου 1853 ὑπεγράφη εἰρήνη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καθεστῶτος (statusquo), ἀφ' οὗ πρότερον οἱ Τούρκοι εἶχον ὑποστῆ σοβαρὰς ἀπωλείας. Ἡ Αὐστρία παρέσχεν οὕτως ὑπηρεσίαν εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κράτος, ὅπερ νῦν θεωρεῖ τὴν δύναμιν ἐκείνην ὡς ἐχθρὸν κινδυνωδέστερον τῆς Τουρκίας, καὶ ὁ αὐστριακὸς ἀπόστολος ἐπέμεινε, ἀναφερόμενος εἰς τὸ σουλτανικὸν φερμάνιον τοῦ 1799, ὅτι ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου δὲν ἦτο ὑποτελής τοῦ σουλτάνου. Ὁ Δανῆλος αὐτὸς ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῇ ἐπεμβάσει αὐτοῦ, μετὰ δὲ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης ὁ γάμος αὐτοῦ καὶ ὁ διορισμὸς ἄλλου μέλους τοῦ οἴκου τῶν Πέτροβιτς ὡς ἐπισκόπου συνεπλήρωσαν τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος.